SOZD ZDRUŽENA PODJETJA STROJEGRADNJE ZPS

LITOSTROJ

GLASILO DELOVNE ORGANIZACIJE TITOVI ZAVODI LITOSTROJ LJUBLJANA

LETO XVIII. OKTOBER 1977 ŠT. 10

DELAVSKA KNJIŽNICA V LJUBLJANI

Uresničevanje zakona

V sredo, 12. oktobra je bila v Litostroju seja predsedstva republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, na kateri so obravnavali oceno uresničevanja zakona o združenem delu. Tej seji so poleg članov predsedstva prisostvovali tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organov ter predstavniki vodstva Litostroja.

Pred pričetkom seje je predsednik KOOS Miro Podbevšek članom predsedstva republiškega sveta predstavil ZSS DO TZ Litostroj ter Zvezi sindikatov Slovenije izročil jubilejno priznanje ob tridesetletnici Litostroja, katerega je prevzel njen predsednik Janez Barborič.

EMIL ŠUŠTAR — član sekretariata predsedstva RS ZSS je uvodoma prebral poročilo o uresničevanju zakona o združenem delu, v katerem pravi:

Cilj razprave na seji predsedstva RS ZSS o povzetku poročil o uresničevanju ZZD je ta, da na podlagi tega povzetka in nekaterih ocen, ki so se izoblikovale v zadnjem času, opozorimo na najaktualnejše naloge sindikatov na vseh ravneh v sedanjih trenutkih pri uresničevanju ZZD.

Izhodišče za opredelitev naših nalog je poleg povzetka poročil OS ZS predvsem programska usmeritev na RS ZSS in njegovih organov za letos, dalje sklepi 8. seje CK ZK Slovenije in 29. seje predsedstva CK ZKS.

Družbenopolitična dejavnost sindikatov je precejšnja s konkretnimi akcijami vse leto, posebej pa v juniju, ko so obiskali več kot 130 OZD ter tako spodbudili in pospešili delo pri uresničevanju ZZD.

Pozdravni nagovor predsednika Konference sindikata Litostroj Mira PODBEVŠKA

Upoštevaje poročila OS ZS ter razgovore v posameznih medobčinskih območjih, ki sta jih spodbudila izvršni komite ČK ZKS in predsedstvo RS ZSS z namenom, da bi izdelali oceno uresničevanja ZZD in ga s tem poglobili ter vsebinsko zaokrožili, je potrebno opozoriti na nekatere pomanjkljivosti in slabosti v dosedanji praksi uresničevanja ZZD.

1. Pri ocenjevanju doseženih rezultatov vsebinske preobrazbe družbenoekonomskih odnosov v združenem delu se vse preveč zadovoljujemo s kvantitativnimi in ne s kvalitativnimi premiki. Vse preveč smo usmerjeni na ocenjevanje števila samoupravnih sporazumov, ne da bi bili pri tem pozorni na to, kakšna je njihova vsebina, in ali so vsi ti sporazumi dejansko tisti, ki jih je potrebno skladno z ZZD sprejeti do konca tega leta. Prav zaradi tega so naše ocene razmer v posameznih organizacijah združenega dela pogosto površne in slonijo v veliki meri tudi zgolj na informacijah poslovodnih struktur oziroma ozkih strokovnih skupin OZD, manj pa na ocenah vodstev sindikalnih organizacij.

2. Čeprav smo problem samoupravne organiziranosti ves čas namenjali posebno pozornost, zavedajoč se pomembnosti pravilnega organiziranja TOZD za odločanje delavcev o svojem družbenoekonomskem položaju v TOZD in vsem nadaljnjim oblikam združevanja dela in sredstev, ocenjujemo, da se je v marsikaterih sredinah aktivnost vseh družbenopolitičnih in strokovnih dejavnikov usmerila pretežno le na področja samoupravne organiziranosti. Ponekod še vedno trajajo razprave o tem, koliko bo novih TOZD, koliko TOZD se bo ustanovilo iz številnih delovnih skupnosti skupnih služb itd. Vse to so pomembna vprašanja, toda ob vsem tem kaže vendarle ugotoviti, da se ob teh razpravah izgublja dragocen čas za urejanje tistih področij, ki jih zakon o združenem delu določa, da morajo biti končana do 1. 1. 1978.

3. Na področju urejanja dohodkovnih odnosov so že doseženi skromni uspehi samoupravnih sporazumov o skupnem prihodku, skupnem dohodku, o delitvi pa jih je vse premalo ali jih skorajda ni.

Tu se kaže nekaj temeljnih slabosti:

a) Dohodkovnih odnosov nekateri ne pojmujejo celovito, kar se izraža v urejanju teh odnosov v okviru DO in zlasti s proizvajalci surovin in prometnimi organizacijami.

b) Spričo pomanjkanja kvalitetnih evidenc in normativov so poskusi urejanja dohodkovnih odnosov zgolj na podlagi internih ocen.

c) Nekateri elementi celovitosti dohodkovnih odnosov so premalo upoštevani.

d) Delitev sredstev za osebne dohodke kot pomemben element dohodkovnih odnosov se najpogosteje obravnava ločeno od celotnega spleta elementov dohodkovnih odnosov.

Znano je, da moramo dohodkovne odnose uveljaviti do 1. 1. 1978, poročila OS ZS in dosedanji regionalni posveti pa potrjujejo našo oceno, da so pri tem tudi strokovno zahtevnem delu doseženi relativno majhni uspehi, pri čemer lahko kot poseben problem izpostavimo delitev sredstev za osebne dohodke po rezultatih dela.

Spričo povečane dejavnosti vseh družbenopolitičnih dejavnikov v zadnjem času vendarle nastajajo jasne usmeritve, v kateri smeri urejati dohodkovne odnose vključno z delitvijo sredstev za osebne dohodke. Ostaja pa resno vprašanje, ali bodo uspeli celotno obsežno delo končati do konca tega leta in ali bodo tudi praktične rešitve, ki bodo našle svojo konkretno obliko v samoupravnih sporazumih, v skladu s prizadevanji ZZD. To velja tudi za delitev sredstev za OD, ker smo še vedno priča pritiskom, da bi se uveljavile metode ocenjevanja in ne merjenja dela.

4. Čeprav svobodna menjava dela med delavci v TOZD in delavci skupnosti za opravljanja del skupnega pomena sodi v okvir problemov urejanja dohodkovnih odnosov, kaže posebej omeniti, da so ideje in razmišljanja o tem, kako te odnose konkretno urediti, prava redkost. Dalj od ugotovitev in spoznanj, da obstoječi odnosi niso takšni, kot jih opredeljujejo ZZD, še nismo prišli.

5. Kljub kritičnim ugotovitvam, ki seveda v večji meri veljajo za vsebino, ne pa za stopnjo družbenopolitične aktivnosti, kaže opozoriti na dejstvo, da področje družbenih dejavnosti vključno s SIS zaostaja za aktivnostjo v materialni proizvodnji. Tu rešitve nastajajo počasneje, veliko je pričakovanj rešitev od zunaj itd.

6. Kaže, da se problemi dislociranih obratov in TOZD znova kažejo z vso ostrino. Skoraj ni občine, kjer tega problema ne bi posebej navajali. Menim, da kaže ob odporih, nedejavnostih pa tudi nasprotovanju ob politični akciji uporabiti ukrepe družbenopolitčnih skupnosti, ki jih zakon o združenem delu predvideva, pri čemer bi morali predhodno izkoristiti vse druge poti in politična sredstva.

Mislim, da bi OS ZS, kjer so dislocirani obrati ali TOZD, morali zahtevati od sindikalnih vodstev OZD, ki imajo take obrate ali TOZD, jasna stališča o tem,

(Nadaljevanje na 2. strani)

ODLOČITEV PRIPADA NAM:

Participacija — DA ali NE

(Berite na 3. strani)

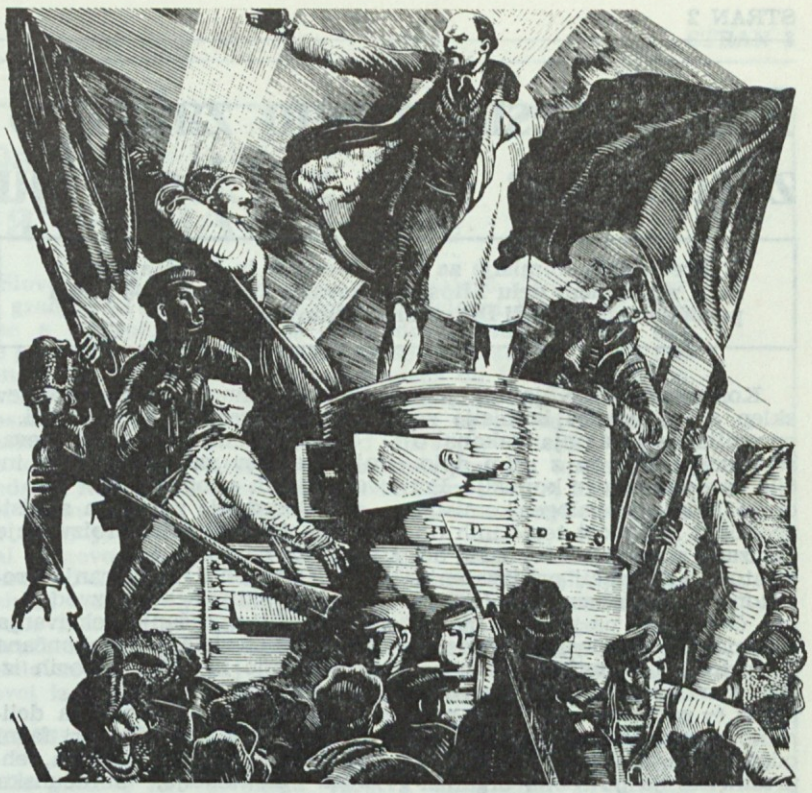

60 LET VELIKEGA OKTOBRA

V teh dneh mineva 60 let od začetka prve zmagoslavne socialistične revolucije. Izvršil jo je delavski razred Rusije, povezan s kmeti in pod vodstvom boljševiške partije.

Delavci so vrgli z oblasti buržoazijo in veleposestnike in na eni šestini zemeljske krogle se je začelo novo obdobje — diktatura proletariata. Nastale so republike Sovjetov, temelj za izgradnjo socialistične družbe.

Oktobrska revolucija je največji dogodek vsega naprednega zgodovinskega razvoja človeške družbe in še posebno razvoja delavskega gibanja v specifičnem mednarodnem položaju v prvih desetletjih tega stoletja.

Bogate izkušnje prejšnjih revolucij in še posebno Pariške komune, v kateri so se praktično potrdile predpostavke Marxa in Engelsa, so se življenjsko uresničile v zgodovinskih dneh oktobra 1917.

Socialistična revolucija je v temeljih spremenila ne samo družbene odnose v tej deželi, pač pa je odprla eno najglobljih in najpomembnejših sprememb v zgodovini človeške družbe ter začela proces revolucionarne in socialistične preobrazbe sveta ter s tem nastanek socializma in komunizma.

Oktobrska revolucija je sprožila val delavskih revolucij v svetu in njen glas je odmeval tudi v najbolj oddaljenih delih sveta — v mestih in vaseh, med delavci v tovarnah, na univerzah, med vojaki v strelskih jarkih. S svojo zmago je navdihnila milijone in milijone lačnih in izčrpanih ljudi.

Ob zmagi in revolucionarnih dosežkih delavcev v oktobrski revoluciji so se prebujali podjarmljeni narodi, kmetje in delavci Vzhoda in Zahoda. V revoluciji so videli svojo moč, svojo boljšo prihodnost in oblast. S temi revolucionarnimi idejami so se neustavljivo širile mnoge revolucije in narodnoosvobodilne vstaje ter stavke (leta 1918 v tedanji Nemčiji, leta 1919 na Madžarskem in v Mongoliji).

Tudi pri nas je bila v tistem času vrsta stavk in manifestacij, povezanih z razširjanjem naprednih delavskih listov, ki so obveščali in osveščali delavski razred.

Prav gotovo pa je bilo pri nas takrat največje revolucionarno dejanje upor proti režimu, oziroma neke vrste vstaja mladih, izobraženih in naprednih kadetov in mornarjev tedanje avstroogrske vojne mornarice. Več kot 5000 mornarjev na mnogih ladjah in krajih od Boke Kotorske do Pule je dolgo kljubovalo, vendar je bila ta iskra svojevrstne revolucije zadušena s krvjo.

Oktobrska revolucija je praktično uresničenje teoretične Marxove dialektike o kapitalizmu, ki ne more pripeljati sveta do resnične humanizacije. Veliko socialistično revolucijo pa je s pomočjo boljševikov, kmetov in delavcev organiziral in vsestransko vodil Vladimir Iljič Lenin.

Kako uresničujemo zakon o združenem delu v Litostroju

Predsednik komisije za uresničevanje in izvajanje zakona o združenem delu Litostroja tovariš Ivo Sabol je podal poročilo, kako v naši DO uresničujemo ta zakon

Konferenca OOS je sprejela sklep o ustanovitvi komisije za spremljanje izvajanja zakona o združenem delu in z njim določila osnovne naloge komisije. Pri opravljanju te naloge komisija spodbuja aktivnost temeljnih organizacij skupnih služb, naših delegatov in delegacij pri izvajanju zakona o združenem delu (ZZD), pri čemer so na prvem mestu spremembe vsebinskih odnosov. Za pripravo osnutkov posameznih samoupravnih normativnih aktov (v programu jih je 17) moramo opraviti vrsto zapletenih in odgovornih nalog, za katerih uresničitev je potrebna organizirana, programirana in koordinirana aktivnost. Nenehno smo prisotni pri samoupravni reorganiziranosti, pri čemer bi morala priti do izraza večja gibčnost. Nosilci nalog so zadolženi, da prenašajo zakon o združenem delu na naše razmere, pri čemer naj uporabljajo specifične izvirne rešitve. Ob problemu, s katerim se soočijo, skličejo druge sodelavce, da ga skupaj razrešijo!

Zavedamo se, da izvajanje zakona ni samo politična akcija, marveč je najširša akcija, za izvajanje katere smo odgovorni v samoupravnih organih, v skupnih službah vseh tozdov in delovne organizacije kot celote. Zavzemamo se ne le za formalne spremembe, temveč za globljo vsebinsko preobrazbo dosedanjega stanja. Potrebno je spremeniti obstoječe odnose, jih razčleniti v posamezne situacije in poiskati najbolj smotrne rešitve.

Ko smo se odločali za samoupravno in družbenopolitično reorganizacijo aprila letos smo izdelali analize in na zborih delavcev obravnavali pogoje ter smernice novih družbenoekonomskih odnosov.

Novo organiziranost smo potrdili z referendumom, izvolili smo komisije za delitev sredstev, pravic in obveznosti med tozdi, komisije za pripravo samoupravnih sporazumov o združevanju dela delavcev v TOZD in DSSS.

Nekatere osnutke samoupravnih organov smo že imeli v razpravi, o nekaterih razpravljamo prav sedaj, drugi pa so v pripravi in pričakujemo, da bodo izdelani v dogovorjenih rokih.

V praksi sedaj že uporabljamo:

1. Samoupravni sporazum o temeljih srednjeročnega plana

2. Samoupravni sporazum o osnovah plana za leto 1977

3. Samoupravni sporazum o izobraževanju in štipendiranju

4. Samoupravni sporazum o varstvu pri delu

5. Samoupravni sporazum o združevanju sredstev za raziskave in razvoj

6. Samoupravni sporazum o delitvi stanovanj in stanovanjskih posojil

7. Samoupravni sporazum o inventivni dejavnosti

V praksi se srečujemo z določenimi težavami, ki so odraz pomanjkanja družbenih zakonskih smernic. Naj navedem samo nekatera bistvena vprašanja, katera smo morali razrešiti v naši DO predvsem na področju družbenoekonomskih odnosov.

1. Odpraviti dosedanji princip, da je en tozd nosilec celotnega posla v skupnem proizvodu in uveljaviti princip, da je vsak tozd udeležencev v skupnem proizvodu nosilec svoje faze skupnega proizvoda z vsemi pravicami in obveznostmi, ki iz tega izvirajo.

2. Določiti za posamezne skupne proizvode udeležence pri njihovi proizvodnji in njihove medsebojne odnose.

2. Opredeliti medsebojne odnose med tozdi — udeleženci v skupnem proizvodu in tozdi, ki to niso.

4. Opredeliti osnove za pridobivanje prihodka tozda na podlagi določil zakona o združenem delu.

5. Izvršimo ponovno delitev sredstev, pravic in obveznosti.

6. Opredeliti pogoje združevanja sredstev za financiranje investicijskih programov.

7. Dosedanja združena sredstva za financiranje proizvodnje prenesti na tozde.

8. Opredeliti financiranje proizvodnje skupnega proizvoda.

9. Rešiti vprašanje pokrivanja zalog materiala, nedokončane proizvodnje in zalog gotovih izdelkov.

10. Opredeliti osnove za delitev skupnega prihodka pri fazni proizvodnji (predkalkulacija, tehnična kalkulacija, obračunska kalkulacija).

11. Definirati odnose svobodne menjave dela med tozdi in delovnimi skupnostmi.

12. Določiti osnove za samoupravni sporazum o cenah in cenikih.

Prav ti odnosi so terjali spremembo miselnosti ter resen in odgovoren pristop. Naša proizvodnja je tako raznolika, enkratna in zahtevna, da moramo opredeliti take odnose, ki bodo potrjevali hotenja delavcev, da bomo delavci videli cilj, da bomo tako motivirani za čim večjo prizadevnost na delovnem mestu, za čim večjo produktivnost in ustvarjalnost pri delu.

Zakaj v Litostroju 13 tozdov in 2 delovni skupnosti?

Na različnih ravneh družbenopolitične in samoupravne organiziranosti smo bili kritizirani, da imamo prevelike tozde in DSSS. Zato smo iz tozdov in DSSS izdvojili dele, ki imajo pogoje za samostojen obstoj, kar zagotavljajo ustavna in zakonska določila. Ker smo proizvajalci individualne proizvodnje, se srečujemo z zapletenimi vprašanji in vselej moramo odmeriti udeležbo posameznega tozda v skupnem proizvodu. To pomeni, da smo proučili politične in družbenoekonomske učinke, ki jih bomo nenehno dopolnjevali, proučevali in s tem dograjevali odmero deleža vsakega tozda v skupnem proizvodu.

Moram poudariti, da so vsi naši proizvodi skupni, da smo v vseh tozdih in DSSS zainteresirani za skupni proizvod od podpisa pogodbe do predaje izdelka kupcu. To pomeni, da smo dosegli večjo zainteresiranost za boljši učinek, da postavljamo medsebojne ekonomske normative z maksimalnim sodelovanjem, da skupaj odločamo o vseh zadevah — tako posamičnih kot skupnih, da se zavzemamo za enotna načela tako v kadrovski politiki kot delitvi, programski usmeritvi in vsem drugem.

Sedanji zaostren položaj na tržišču terja od nas sporazumno oblikovanje cen. Tu ni tendenc dobičkarstva, kar pomeni, da ni kupoprodajnih odnosov v verigi, v kateri je bil zadnji nosilec pozitivnih ali negativnih uspehov. Sedaj je tozd nosilec sprejetih dogovorov v skupnem proizvodu in dohodkovnih odnosih, kar pomeni, da odpravljamo slabosti, da spreminjamo odnose in miselnost.

V samoupravnem sporazumu o delitvi sredstev, pravic in obveznosti med tozdi smo navedli kvalitativne dogovore, ki bodo prispevali k rasti tozda in delovne organizacije.

Samoupravni sporazum o združevanju dela delavcev v temeljni organizaciji združenega dela nam postavlja delavca v ospredje z motivi, ki terjajo spremembo zavesti, to pa je proces, ki bo terjal nenehno dograjevanje in vsebinsko poglabljanje na vseh ravneh naše organiziranosti. Na osnutek so bile podane pripombe in predlog je v tisku.

Samoupravni sporazum o združevanju sredstev za investicijska vlaganja je v razpravi, kar pomeni, da se bodo naši razvojni plani realizirali v petih letih na dohodkovnih principih, v katerih so opredeljeni vsi postopki samoupravnih odločitev v obračunih, z enotnim ciljem udeležbe na skupnem proizvodu. Znano nam je, da s takim samoupravnim sporazumom ne moremo zajeti vseh naših razvojnih potreb, temveč imamo možnost, da bomo od primera do primera združevali sredstva za naše potrebe. To pa pomeni, da bomo prinašali odločitve na osnovi samoupravnega sporazuma vsi skupaj in hkrati, na bazi združevanja sredstev.

S samoupravnim sporazumom o ustvarjanju skupnega dohodka z združevanjem sredstev za investicijska vlaganja v času od 1977—82 leta, urejamo združevanje sredstev zaradi racionalnejše uporabe, doseganja boljših rezultatov tekočega poslovanja in hitrejšega razširjanja materialne osnove tozdov in DO kot celote. V samoupravnem sporazumu smo opredelili obseg investicijskih vlaganj z združevanjem sredstev iz tekoče amortizacije in najetjem kreditov. Opredelili smo učinek investicijskih vlaganj, kar pomeni povečanje proizvodnih kapacitet za TTS, PO in proizvode težke strojegradnje. Opredelili smo roke in pogoje za združevanje sredstev, dinamiko, vračanje, povečan finančni učinek, obveznosti, vse na osnovi dohodkovnih odnosov.

Priprava samoupravnega splošnega akta o osnovah in merilih za delitev sredstev za OD v tozdih in DSSS poteka sočasno s pripravo samoupravnega sporazuma o skupnem prihodku in samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za delitev čistega dohodka na ravni DO. Naš veljavni samoupravni sporazum o ugotavljanju dohodka in delitvi sredstev za OD, ki je bil sprejet 1. 1. 1976, vsebuje vrsto osnov in meril za nagrajevanje po delu v skladu z določili zakona o združenem delu. S spremembo tega samoupravnega sporazuma bomo te osnove in merila še dopolnili za vsa delovna mesta, nekatere osnove in merila, ki niso v skladu z zakonskimi določili o nagrajevanju po delu, pa na novo definirali.

V sedanji fazi se odvija popis del in delovnih opravil za vse nosilce delovnih nalog na podlagi poprej izdelanih in dogovorjenih organizacijskih shem tozdov in DSSS, v katerih so tudi ti nosilci delovnih nalog plansko določeni.

Svobodna menjava dela med tozdi in delovnimi skupnostmi bo slonela na realizaciji vsakoletnih, točno določenih planskih obveznostih in dogovorjenih normativnih aktih kakor tudi na celotni uspešnosti poslovanja posameznih tozdov in delovne organizacije kot celote, saj so vsi udeleženci v fazni proizvodnji

skupnega proizvoda odvisni od njegove realizacije na tržišču.

Kot primer dobro dogovorjene svobodne menjave je združevanje sredstev za razvoj in raziskave med tozdi in TOZD IRRP, v katerem so opredeljeni načini združevanja sredstev, višina ter osnove in merila za porabo združenih sredstev. O uporabi teh sredstev odločajo uporabniki in izvajalci po principu dvoumnega samoupravnega odločanja.

TOZD IRRP je kot tozd posebnega družbenega pomena tudi samoupravno dvodomno organiziran in je nosilec celotnega tehnično-tehnološkega razvoja v delovni organizaciji. Dogovori potekajo tudi o njegovi vlogi v okviru združenih podjetij strojegradnje, upoštevajoč možnosti in strokovni potencial, s katerim razpolaga.

Tudi menjava dela med TOZD ICL in ostalimi tozdi je opredeljena tako, da odraža interese ICL pa tudi drugih tozdov. Družbenoekonomski odnosi slonijo na planskih potrebah tozda (stroški za vsakega učenca in delitev stroškov med tozde Titovih zavodov Litostroj, Republiško skupnost ter sam TOZD ICL), ki z lastno proizvodnjo ustvarja del potrebnega prihodka.

Ob zaključku želim poudariti, da komisija za uresničevanje in izvajanje zakona o združenem delu redno spremlja potek priprave samoupravnih normativnih aktov, obravnavo le-teh, iskanje osnov in meril in kritično analizira vse zastoje in napake pri delu posameznih teles. Zavedamo se, da z ozirom na število samoupravnih sporazumov, ki jih moramo v tem letu sprejeti, ne bomo uspeli vselej poiskati najboljše rešitve, vendar se zavedamo, da so odnosi, ki jih zakon o skupnem delu opredeljuje, proces, ki se mora nenehno dograjevati in prilagajati specifičnim razmeram tako samoupravne organiziranosti kot pogojem pridobivanja prihodka, delitvi OD in splošnim gospodarskim gibanjem v družbi.

Po govorih tovariša Šuštarja in tovariša Sabola je sledila razprava, v kateri je bilo poudarjeno, da z doseženim na področju uresničevanja zakona o združenem delu ne moremo biti zadovoljni, hkrati pa tudi ne smemo biti preveč kritični. Doseženo je bilo veliko, vendar pa je potrebno proces uresničevanja še pospešiti, pri čemer je ugotovljeno, da naša naloga v združenem delu ni lahka.

V nadaljevanju je potekala razprava o pripombah k osnutku zakona o:

- delovnih razmerjih,
- o organu samoupravne delavske kontrole,
- o odpoklicu in volitvah ter volitvah organov upravljanja in o imenovanju poslovodnih organov v organizacijah združenega dela,
- o referendumu in drugih oblikah osebnega izjavljanja.

Člane predsedstva je z dosedanjim potekom javne razprave seznanil tovariš Franci Polak, ki je poudaril, da je bila zaradi izrednega interesa delavcev to ena izmed najbolj množičnih razprav doslej. O širini javne razprave pričajo številne pripombe in predlogi, ki bodo prispevali k vsebinski izpolnitvi predlaganih osnutkov. Člani predsedstva so se v razpravi strinjali s pripombami in s sprejemom treh osnutkov zakonov, le osnutek zakona o organu samoupravne delavske kontrole so zavrnili. Menili so, da je sestavljen preozko in bi moral zajeti vse oblike samoupravne delavske kontrole, na drugi strani pa da je zastavljen preširoko, ker povzema nekatere določbe zakona o združenem delu in bi se moral omejiti na ureditev tistih vprašanj, ki jih zakon prepušča republiški zakonodaji. Vse omenjene zakone naj bi skupščina SRS sprejela v decembru letošnjega leta.

Ob zaključku seje se je predsednik Zveze sindikatov Slovenije zahvalil delavcem Litostroja za organizacijo, za tem pa so si člani sindikatov ogledali tovarno.

Uresničevanje zakona

(Nadaljevanje s 1. strani)

kakšna je perspektiva tako glede programske usmeritve kot samoupravne organiziranosti itd. Ob tem kaže biti seveda realen glede zahtev, da se enote ustanovijo kot TOZD, če za to ni pravih pogojev.

7. Temeljna slabost v dosedanji aktivnosti pri uresničevanju ZZD pa se po naših ocenah izraža v zaprtosti nastajanja rešitev. Skoraj po pravilu nastajajo ideje, prvi osnutki in predlogi samoupravnih sporazumov v ozkih krogih izvoljenih komisij na ravni delovne organizacije ali pa celo SOZD. Delavci, ki so jim te rešitve namenjene, se v časovnih stiskah, v katerih so postavljeni pred dejstvo, da jim te rešitve niso dobro znane, zgolj formalno izrekajo.

Menimo, da mora biti vsaka rešitev sproti posredovana vsem družbenopolitičnim in samoupravnim organom, ki so dolžni delavcem na primeren način posredovati osnovno zamisel predlagane rešitve. Edino tako se bodo osveščali in sprejemali rešitve na podlagi ZZD. Kot razlagavci predvidenih rešitev naj pred družbenopolitičnimi organizacijami ali na zboru delavcev ali v internih glasilih nastopajo njihovi avtorji — to je strokovni delavci, ki so tudi najodgovornejši za skladnost predlaganih rešitev z ZZD. Če družbenopolitične organizacije potrebujejo pomoč, naj jo zahtevajo od komisij za izvajanje zakona o ZZD pri občinskih skupščinah, ki so bile med drugim ustanovljene tudi za dajanje konkretne strokovne pomoči. Po poročilih sodeč pa te svoje vloge ne opravljajo povsod tako, kot je bilo dogovorjeno. Ob takšni usmeritvi nadaljnje aktivnosti bo sindikat dejansko opravljal vlogo mobilizatorja delavcev in postal resničen nosilec politične aktivnosti vsega dela pri uresničevanju ZZS.

Ko ocenjujemo dosežene uspehe in slabosti, bi se morali dogovoriti tudi o tem, kako zastaviti družbeno akcijo v prihodnje. Menimo, da bi morali opraviti naslednje:

a) Na podlagi dosedanjih ocen in razprav moramo v vseh družbenopolitičnih organizacijah in občinskih skupščinah oziroma njenih telesih za uresničevanje zakona o ZZD usmerjati aktivnost tako, da bodo opredeljene poglavitne naloge, nosilci in roki. S takim pristopom bomo zagotovili organizirano in koordinirano akcijo vseh subjektivnih dejavnikov. Načrt dejavnosti nam bo omogočil tudi večjo konkretnost, poglobljenost ter zagotavljanje takšnih delovnih metod, ki bodo omogočale popolnejši pregled nad opravljenim delom.

b) Predlagati moramo, da predsedstvo RS ZSS zadolži sekretariat, da na temelju današnje razprave izdela načrt aktivnosti do konca tega leta. V tem načrtu naj opredeli najaktualnejše naloge sindikatov, pri čemer naj uresničevanje ZZD poveže še z ostalimi vsebinskimi nalogami, in sicer:

- z družbenim načrtovanjem,
- stabilizacijo gospodarstva in
- kadrovsko politiko.

ODGOVARJATA STARI IN NOVI PREDSEDNIK SINDIKATA

Ob slovesu in dobrodošlici

Že približno dva meseca imamo novega predsednika konference sindikata Mira Podbevška, ki je zamenjal prejšnjega — Iva Sabola. Delo predsednika konference sindikata je gotovo odgovorno in pomembno, zato vam želimo tokrat ne samo predstaviti novega predsednika, temveč spregovoriti nekaj več tudi o delu in vlogi prejšnjega predsednika ter o funkciji in nalogah, s katerimi se je v preteklem obdobju ukvarjala naša sindikalna organizacija.

Takoj na začetku ima besedo prejšnji predsednik konference sindikata tovariš Ivo Sabol:

Predsednik konference sindikata sem bil dve leti. Lahko rečem, da je to delo zelo raznoliko in zahtevno. Podlaga za naše delo v sindikatu so bili predvsem sklepi 8. kongresa Zveze sindikatov SR Slovenije, katere smo pri uresničevanju prilagajali pogojem delovanja v osnovnih organizacijah sindikata v temeljnih organizacijah, delovni skupnosti ter delovanju na nivoju celotne delovne organizacije.

Po tem kongresu se je vloga in vsebina delovanja v sindikatu bistveno spremenila. Ta prehod ni bil lahek, saj so spremembe težko dojemali tako nekateri sindikalni aktivisti ter člani ZK, ki delujejo v sindikatu, kot neka teri vodilni in vodstveni delavci na različnih ravneh naše samoupravne in družbenopolitične organiziranosti.

V naši delovni organizaciji smo po 8. kongresu izvedli potrebne organizacijske spremembe, ponovno pa se je pojavila potreba po novi organiziranosti z reorganizacijo temeljnih organizacij in novih dveh delovnih skupnosti v letošnjem letu. Da bi usposobili sindikalne aktiviste za njihovo delo, smo organizirali seminarje, na katerih naj bi se udeleženci seznanili z vsemi našimi nalogami in hotenji.

Cilj tega je bila tudi želja, da bi ti aktivisti pri delu v svojih sredinah lahko prispevali k spremembi zastarelih odnosov in da bi v svoje delovanje vnašali tudi vsebinske spremembe. Tovrstno izobraževanje pa smo organizirali tudi zato, da bi odstranili težave, ki so nastopale zaradi nepoznavanja vloge in pomena dela konference osnovnih organizacij sindikata. Nekateri so namreč pričakovali, da bodo za svoje delo dobivali vsa »navodila in recepte« ravno s te ravni naše organiziranosti.

Mislim pa, da so danes vsebinsko dojeli vlogo in funkcijo konference osnovnih organizacij sindikata. Le-ta je prej deloval na osnovi svojega poslovnika, danes pa deluje v skladu s statutom, sprejetim aprila letošnjega leta. Izvršilni organ konference OOS je predsedstvo, ki je redno seznanjeno z vso problematiko ter se dogovarja za enotne akcije in uresničevanje v OO TOZD in DS. Nosilci vseh dogajanj in gibanj morajo biti izvršilni odbori v OO, ki so sestavljeni iz vseh delov v proizvodnem procesu — tako po strukturi, starosti, kvalifikaciji in podobno. To je tista bistvena vez, ki bi morala dobiti še večjo vlogo in pomen v naši družbenopolitični in samoupravni organiziranosti.

— Kakšne uspehe ste dosegli pri svojem delu?

Svoje delo sam težko ocenjujem. Oceno mojega osebnega dela naj podajo tisti, za katere sem delal in jih vodil. Vendar pa bi želel poudariti, da sem si vseskozi prizadeval za uveljavljanje vseh političnih in samoupravnih dogovorov tako znotraj delovne organizacije kot tudi v širši družbenopolitični skupnosti.

— S kakšnimi težavami ste se srečevali?

V času vodenja se človek sreča z vrsto težav in problemov, ki nastopajo v sindikalnem delovanju. Srečeval sem se tako s problemi, ki bi se morali reševati že v OO, kot tudi takimi, ki bi jih morale reševati ustrezne pristojne službe.

Težave, lahko rečem, so bile vsakodnevne — tako na področju nespoštovanja dogovorov in sklepov, kot tudi obvez za uresničevanje in upravljanje novih samoupravnih odnosov. Težave so bile npr. že pri novi organiziranosti sindikata v Litostroju, so pa še pri spremembi zavesti o delovanju v sindikatu (kar je seveda dolg proces), pri problemih iz socialnega varstva, varstva pri delu, zdravstvenega varstva, pri obravnavi in informiranju delavcev o vseh dogajanjih znotraj tozdov, DS na ravni celotne delovne organizacije. Težave na tem pa tudi še na ostalih področjih prav gotovo so, vendar o tem veliko premalo govorimo. Korak k reševanju teh problemov je bila izdelava delovnega načrta konference OOS na podlagi programov OO, kar mora zagotovo pripeljati do določenih uspehov.

Kot predsednik sem se v sindikatu veliko zavzemal tudi za uresničevanje in dejansko uveljavljanje samoupravnih odnosov. Sindikat je dal vrsto pobud za spremembe in dopolnitve splošnih samoupravnih aktov, prav tako smo uvedli svoje akte, ki so potrebni za naše uspešno sindikalno vodenje. Redno smo obravnavali tudi proizvodne rezultate in naloge ter razne vrste problemov, ki so se pojavljali. Veliko smo se npr. ukvarjali tudi s problematiko družbenega standarda. Le-ta v grobem zajema problematiko samskih in počitniških domov ter družbeno prehrano. Menim, da je v samskih domovih še naprej potrebno utrjevati samoupravne odnose ter skrbeti za kulturno rast stanovalcev.

V počitniških domovih je še vrsta neurejenih stvari, ki jih moramo z ozirom na potrebe in zahteve delavcev čimprej rešiti. Naša prva skrb mora biti, da se bodo naši ljudje tam dobro počutili in preživljali res prijeten oddih. Zato bomo nemudoma morali obnoviti oziroma prizidati dom v Fiesi in povečati njegove zmogljivosti za 100 do 150 ležišč. Istočasno bomo morali urediti tudi dom na Soriški planini, saj le-ta ne ustreza več potrebam in zahtevam naših delavcev. Izvedel pa sem tudi, da nam sedaj občinska skupščina Škofja Loka končno dovoljuje postavitev žičnice po isti progi, kjer smo sami že zdavnaj postavili stebre. Torej bi lahko to napravo že tri zime s pridom uporabljali — ne le naši delavci, temveč tudi vsi ostali, ki preživljajo prosti čas na planini.

Področje družbene prehrane je za naše delavce eno najbolj perečih. Sindikat se je že zavzemal za izboljšavo kvalitete, kvantitete in organizacije prehrane, pri čemer pa sodelavci TOZD ZSE niso imeli posluha za reševanje problematike s tega področja. V ta namen je predsedstvo OOS ustanovilo komisijo, ki je obiskala obrate družbene prehrane v železarni Jesenice, Metalni v Mariboru ter v Leku in Saturnusu v Ljubljani. Komisija je poročilo posredovala TOZD ZSE, ki je dolžan preučiti celotno problematiko ter predlagati ustrezne rešitve na osnovi naših srednjeročnih programov.

Seveda je ob tem še vrsta nedorečenih vprašanj in problemov v zvezi z novo ambulanto, izgradnjo 6-steznega kegljišča ter ostalih prostorov za rekreacijo in kulturne potrebe delavcev, pa tudi v zvezi z uveljavljanjem delegatskega sistema kot univerzalnega sistema za področju obveščanja delavcev.

— Pred kakšnimi nalogami stoji sindikat sedaj?

Primarna naloga sindikata v času jesenske aktivnosti so uveljavljanja določil zakona o združenem delu. Posebno pozornost bomo morali posvetiti samoupravnim sporazumom, ki so potrebni za registracijo novo ustanovljenih TOZD, samoupravnemu sporazumu o skupnem prihodku in samoupravnemu sporazumu o skupnih osnovah in merilih na ravni delovne organizacije za delitev čistega dohodka za osebne dohodke v TOZD in DS. To je izredno obsežno delo, ki terja organizacijsko shemo del in opravil vseh zaposlenih ter izvirne rešitve za nagrajevanje delavcev na osnovi rezultatov dela.

Za zaključek in ob koncu moje mandatne dobe bi se rad zahvalil vsem tistim delegatom, ki so mi pomagali pri delu, in pograjal tiste, ki niso v celoti opravljali svoje delegatske funkcije.

V »tolažbo« tem slednjim pa lahko povem še to, da sem bil v času opravljanja te funkcije tudi sam velikokrat grajan doma, ker pogosto za mojo družino ni ostalo prav nič časa.

NOVI PREDSEDNIK

Novi predsednik konference sindikata je tovariš **Miro Podbevšek.** Že prej se je aktivno ukvarjal z delom v družbenopolitičnih organizacijah in bil med drugim tudi predsednik OO sindikata v TOZD PI. Ob prevzemu odgovorne funkcije smo ga prosili, naj nam odgovori na nekaj vprašanj:

— Sprejeli ste zelo odgovorno funkcijo in vaše delo je zelo obsežno. Kaj menite o vlogi in funkciji predsednika konference sindikata?

Miro Podbevšek

Moje delo izhaja iz normativnih aktov, ki smo jih sprejeli na ravni sindikalne organiziranosti tozdov in DO, pri čemer je pomembno to, da bodo nosilci celotne politike osnovne organizacije sindikata; konferenca OOS pa mora medsebojne odgovore usklajevati in skrbeti za realizacijo svojega programa dela. Le-ta pa izhaja predvsem iz programa osnovnih organizacij sindikata.

— Kaj vam pomeni ta funkcija?

Ta funkcija mi po eni strani predstavlja priznanje, po drugi pa zelo veliko obveznost. Skušal jo bom opravljati z velikim čutom odgovornosti, saj se zavedam, da s tem zastopam prvenstveno interese naše delovne organizacije. Zato pričakujem pri tako pomembni razredni vlogi sindikata polno sodelovanje, pomoč in medsebojno dogovarjanje z vsemi družbenopolitičnimi samoupravnimi in ostalimi delegati ter delavci. Cilj tega pa mora biti uresničitev vseh sprejetih dogovorov, ki so odraz delavčevih hotenj.

— Kaj menite o nalogah, ki so sedaj pred konferenco OOS in OO?

Te naloge niso nove, temveč so nadaljevanje zastavljenega programa, ki smo ga izdelali za obdobje od leta 1976 do leta 1979 in ga moramo izpeljati do konca. To je predvsem uresničevanje in izpeljava zakona o združenem delu, poleg tega pa je eno najbolj perečih vprašanj, kateremu moramo tudi v prihodnje posvečati veliko pozornost, vprašanje družbenega standarda naših delavcev.

— Do 9. kongresa Zveze sindikatov Slovenije je še veliko dela. Pri nas smo že doslej uspešno reševali naloge na osnovi programov dela. Katerim nalogam bomo v prihodnje posvetili največ pozornosti?

Kot sem že omenil, naše delo sloni na osnovi lastnih programov dela in delovanja sindikata. Potrebno pozornost smo že doslej posvečali posameznim področjem, ki pa so nas seveda obvezovala za uresničevanje sprejetih sklepov. Isto velja tudi za nekatera sistemska določila, ki terjajo obvezne obravnave in stališča sindikata pri obravnavi določene problematike.

— Katere razprave bo vodil sindikat v letošnjem letu v naših tozdih oziroma delovni organizaciji?

Razprave po OOS oziroma po tozdih so zelo obsežne in zahtevne, saj se morajo naši delovni ljudje do konca letošnjega leta seznaniti z vrsto samoupravnih aktov, jih sprejeti in nekatere potrditi z referendumi in osebnim izjavljanjem. Ob tem pa bo sledila še vrsta ostalih sporazumov, med katerimi lahko omenim tudi dopolnitve statuta občine Ljubljana-Šiška in mesta Ljubljane. Med drugim pa nas čakajo še volitve v SO po vseh tozdih in DS SSP.

— Kako se pripravljamo na volitve v letu 1978?

Prva faza priprav na volitve v letu 1978 je v naši delovni organizaciji končana. Končano je evidentiranje kandidatov po sindikalnih skupinah oziroma po OOS ter evidentiranje kandidatov za KS Litostroj. Prav tako pa smo do sedaj zaključili tudi evidentiranje kandidatov za SIS in zbor združenega dela. Seveda je pred nami še veliko dela, vendar sem prepričan, da ga bomo pravočasno in uspešno opravili.

Toliko torej o novem predsedniku konference osnovnih organizacij sindikata. Pridružujemo se njegovemu optimizmu in mu želimo pri opravljanju njegove funkcije veliko uspehov.

ODLOČITEV PRIPADA NAM

Participacija — DA ali NE

Zdravstvena skupnost Slovenije je v juliju posredovala javnosti gradivo za štiri samoupravne sporazume s področja zdravstvenega varstva, ki je povzročila nenavadno burne razprave med delovnimi ljudmi. V razpravah so se izoblikovali že dokaj jasna stališča do posameznih rešitev, ki jih vsebuje predloženo gradivo, najbolj kompleksna pa je ocena, ki je plod razprave s seje predsedstva RS ZSS.

Ker navedeni dokumenti po svoji vsebini zadevajo interese nas vseh, je litostrojski sindikat organiziral razgovor, na katerem so poleg predsednikov IO OO sindikata sodelovali še predsedniki konference delegacij v samoupravnih interesnih skupnostih, predstavniki družbenopolitičnih organizacij tozdov in delovne organizacije ter strokovni sodelavci iz Kadrovsko splošnega sektorja.

KAJ NAS V PREDLOŽENIH GRADIVIH MOTI?

Največ razprav je zbudilo gradivo za samoupravni sporazum o pravicah iz enotnega programa zdravstvenega varstva in o načinu urejanja drugih pravic iz zdravstvenega varstva, predvsem pa predvideni način soudeležbe delavcev pri stroških zdravljenja. Kot izhaja iz gradiva, je prispevek delavca k stroškom zdravljenja v okviru dodatnega programa odvisen od skupnega dohodka družine v preteklem letu, na podlagi tega pa se delovni ljudje oziroma njihovi družinski člani razvrščajo v tri skupine. V prvi skupini so delavci, katerih dohodek na družinskega člana je v preteklem letu presegal 100 % povprečnega osebnega dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji. V drugi skupini so delavci, katerih dohodek na družinskega člana je znašal nad 50 % do 100 % povprečnega osebnega dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji. V tretji skupini pa so tisti, ki so imeli v preteklem letu na družinskega člana skupni dohodek do 50 % povprečnega osebnega dohodka zaposlenega v SR Sloveniji.

Glede na to, v katero skupino so uvrščeni, prispevajo delovni ljudje od 10 % do 20 % cene zdravstvenih storitev, največji možni znesek doplačila v enem mesecu pa lahko znaša od 1500 do 2500 din. Prispevka k stroškom za zdravstvene storitve pa so v celoti oproščeni udeleženci NOB, vojaški invalidi, uživalci stalnih družbenih denarnih pomoči, upokojenci z varstvenim dodatkom, občani, ki se zaradi določene bolezni niso mogli osposobiti za delo, itd.

NAŠA STALIŠČA

Čeprav se strinjamo, da se obseg zdravstvenega varstva mora prilagoditi dohodkovnim možnostim gospodarstva in ne odklanjamo načela participacije v celoti, saj smo se zanjo izrekli že ob sklepanju samoupravnega sporazuma o temeljih plana zdravstvene skupnosti Slovenije, pa kljub temu menimo, da s sistemom ne bi smeli zoževati pravic iz zdravstvenega varstva aktivnemu prebivalcu oziroma v primeru bolezni siliti delovnega človeka v negotov socialni položaj. Skladno s stališčem, ki se je oblikovalo na seji predsedstva RS ZSS se tudi mi zavzemamo za enotno participacijo, pri čemer izhajamo iz tega, da smo nagrajevani po delu. Menimo, da je predloženo gradivo potrebno dopolniti in ga pred javno razpravo politično verificirati, v samo razpravo pa vključiti najširši krog ljudi.

V burni razpravi je bilo ugotovljeno, da v tako zastavljenem sistemu zdravstvenega varstva delovni človek ne more jasno razbrati svojega položaja, svojih pravic in obveznosti. Z ustrezno reorganizacijo zdravstvene službe bi bili tudi stroški gotovo manjši. Poseben problem, ki ga predloženo gradivo ne razrešuje, je vprašanje valorizacije nadomestil v času bolezni.

Vsi prisotni so si bili edini, da je potrebno dopolnjeno gradivo temeljito obrazložiti ter ga šele v taki obliki posredovati v javno razpravo. H. C.

Poseben poudarek na zdravstvenem varstvu

Kongres zveze sindikatov Jugoslavije je v svojih sklepih opredelil, da je v naslednjem obdobju potrebno posvetiti posebno pozornost zdravstvenemu varstvu aktivnega prebivalstva, to je delavcem v združenem delu. Poseben poudarek je treba dati preventivnemu zdravstvenemu varstvu, razvoju medicine dela, predvsem pa delavcem, ki delajo v najtežjih delovnih pogojih. V tem mesecu poteka posvetovanje Zveze sindikatov Jugoslavije na temo »POLOŽAJ DELAVCEV V SISTEMU ZDRAVSTVENEGA VARSTVA IN ZAVAROVANJA S POSEBNIM POUDARKOM NA ZDRAVSTVENEM VARSTVU DELAVCEV«. Za navedeno posvetovanje sta bili kot poročevalca izbrani dve delovni organizaciji, in sicer Železarna Jesenice in TZ Litostroj, ki naj bi v krajšem sestanku ocenila, kako se delavec vključuje v sistem zdravstvenega varstva. Poročilo posredujemo v nekoliko skrčeni obliki.

Organiziranost zdravstvene in socialne dejavnosti v Litostroju

Za izvajanje neposrednega ali posrednega zdravstvenega varstva delavcev ima Litostroj organizirane naslednje službe:

— Oddelek za delovne odnose v Kadrovsko splošnem sektorju organizira in koordinira delo socialnih delavcev (varstvo invalidov, zdravljenje in preprečevanje alkoholizma, individualne socialne stike), psihologa (ugotavljanje psihofizičnih zahtev delovnega mesta ter ustreznih sposobnosti delavcev), vanj je vključena tudi služba za sprejem novih delavcev (organiziranje pregledov pred zaposlitvijo, evidenca nad dnevno odsotnostjo z dela zaradi bolezni), v področje dela tega oddelka pa štejemo tudi organizacijo neposrednega zdravstvenega varstva v obratni ambulanti po pogodbi z Zdravstvenim domom Ljubljana ter na podlagi programa dela posameznega zdravnika v dispanzerju za medicino dela.

— Zdravstveni dom Ljubljana izvaja v enoti za medicino dela kurativno in preventivno zdravstveno varstvo delavcev, ki so zaposleni v Litostroju. V dispanzerju za medicino dela sta dve ambulanti za kurativno zdravstveno varstvo, preventivna ambulanta, laboratorij, dve zobni ambulanti ter fizioterapija. Na enega zdravnika v ambulanti pride 2300 pacientov, vse tri ambulante opravijo letno preko 22000 pregledov, zobna ambulanta pa 4000 pregledov, od tega skoraj 1000 prvih. Velika obremenjenost zdravstvenega osebja gre nedvomno v škodo kvalitete zdravstvenih storitev. Ker je raven uslug v obratni ambulanti v veliki meri odvisna od pogojev dela, v katerih zdravstveno osebje dela, smo se delavci Litostroja v letu 1975 odločili, da s sredstvi iz ostanka dohodka zgradimo novo obratno ambulanto.

— Služba varstva pri delu v Kadrovsko splošnem sektorju v skladu s predpisi skrbi za izvajanje zdravstvenega varstva tako, da nadzira opravljanje predhodnih, periodičnih, specialnih in sistematičnih pregledov. Organizira prvo pomoč pri nezgodah, opravlja preizkus usposobljenosti za varno delo ter opravlja ostale naloge s svojega področja, ki posredno vplivajo na zdravstveno stanje delavcev.

— Reševalna postaja, ki skrbi za prvo pomoč in prevoz poškodovanih.

— Oddelek za socialno zavarovanje in otroške dodatke vodi ustrezne evidence, opravlja naloge v okviru svojih pooblastil.

— Oddelek za matično evidenco v Kadrovsko splošnem sektorju tehnično ureja zadeve s področja benificiranja delovne dobe.

Kljub relativno dobro organizirani dejavnosti s področja zdravstvenega varstva pa ugotavljamo, da je med posameznimi službami premalo povezave. Odprto vprašanje pa je nadzor nad bolniškim staležem do 30 dni, kakor tudi zdravstveno varstvo delavcev, ki so nastanjeni v samskih domovih delovne organizacije.

Zdravstveno varstvo delavcev TZ Litostroj

Za oceno zdravstvenega stanja delavcev bomo uporabili podatke o številu delovnih invalidov, kroničnih bolnikov ter gibanju bolezenskih izostankov v zadnjih letih:

a) Stanje delovnih invalidov v letu 1976 po vzrokih za nastanek invalidnosti:

— lokomotorna obolenja	59
— respiratorna obolenja in TBC	28
— duševna in nevrovegetativna obolenja	19
— bolezni srca in cirkulatorna obolenja	16
— bolezni notranjih organov	17
— razno	15
skupaj	154

b) Gibanje invalidnosti v letih 1974, 1975 in 1976:

Leto	1974	1975	1976
Število invalidov	135	145	154
Število inval. upokojencev	12	10	14

Poleg delovnih invalidov stalno spremljamo tudi rast oziroma gibanje števila kroničnih ganizaciji TZ Litostroj 169. Pobolnikov, ki jih je v delovni orsebno neugodno pa je dejstvo, da bolujejo delavci hkrati za več bolezni.

c) Gibanje boleznenskih izostankov:

Leto	Povpr. št. zaposlenih	Možen fond ur	Št. bolniš. ur	Št. bolniš. ur na 1 zaposl.	% bol. izost. od mož. fond. ur
1974	3286	7,583.959	454.924	138,4	6
1975	3342	7,588.541	444.316	132,9	5,8
1976	3478	7,548.195	416.150	119,6	5,5

Kakor je razvidno iz podatkov, število delovnih invalidov konstantno narašča, in to kljub naravni fluktuaciji. Enako ugotavljamo tudi za število kroničnih bolnikov. Navedeno dejstvo nedvomno vpliva na bolezenske izostanke. Iz podatkov o gibanju bolezenskih izostankov pa je razvidno, da le-ti upadajo, kar pripisujemo sistematičnemu izvajanju različnih oblik zdravstvenega varstva, predvsem zdravljenju kroničnih bolnikov v naravnih zdraviliščih na račun sredstev delovne organizacije. Do leta 1974 smo namreč beležili stalen porast bolezenskih izostankov. Zato je bilo na pobudo sindikata v sodelovanju z dispanzerjem za medicino dela in ustrezno strokovno službo v KSS organizirano zdravljenje v zdraviliščih, potrebna sredstva pa se zagotavljajo iz sklada skupne porabe ob diferencirani soudeležbi prizadetih delavcev. Prav tako vpliva na upad bolezenskih izostankov organizirano delo na področju zdravljenja in preprečevanja alkoholizma ter ostale dejavnosti socialne službe.

Naloge zdravstvenega varstva, ki jih neposredno ali povezano z zdravstvenim domom izvaja in financira DO Litostroj

Poleg prispevka za zdravstveno zavarovanje in nezgode pri delu delovna organizacija Litostroj neposredno financira naslednje dejavnosti (podatki se nanašajo na leto 1976):

1. Stroški neindividualizirane preventive po pogodbi z zdravstvenim domom, ki se izvaja v vseh treh ordinacijah — 171.775,50 din.

2. Stroški specialističnih pregledov in laboratorijskih storitev v drugih zdravstvenih ustanovah — 305.850,70 din.

3. Nadomestilo osebnega dohodka za čas bolezni do 30 dni za 244.476 ur — 3,534.533,64 din.

4. Materialni stroški za delo obratne ambulante in reševalne postaje (stroškov ne vodimo ločeno)).

5. Stroški za izvajanje prve pomoči.

6. Izvajanje koristnega zdraviliškega zdravljenja, ki se financira iz sredstev sklada skupne porabe, razen stroškov za medicinske storitve.

Aktivnost sindikata na področju uveljavljanja pravic iz zdravstvenega varstva in ocena delovanja SIS za zdravstveno varstvo.

Med naloge sindikata v delovni organizaciji štejemo tudi stalno spremljanje zdravstvenega stanja zaposlenih, kontrolo dela raznih služb na področju zdravstvenega varstva, kakor tudi predlaganje ustreznih ukrepov. Na pobudo sindikata je bilo v Litostroju doslej izpeljanih več uspešnih akcij na področju zdravstvenega varstva, pogrešamo pa tesnejše sodelovanje z delegacijami v SIS, kakor tudi z organi upravljanja, predvsem ko se razpravlja o sistemskih vprašanjih v zvezi s politiko zdravstvenega varstva, s planiranjem zdravstvenega varstva itd. Sindikat bi moral usklajevati dejavnosti ustreznih služb, samoupravnih organov in delegacij. Menimo, da je ena od nalog sindikata tudi ustrezno usposabljanje delegatov, ki so še vse preveč prepuščeni lastni iznajdljivosti.

Čeprav ustanovitev SIS in delegatski sistem ponujata možnost, da delavci neposredno vplivajo na vse bistvene odločitve, pa opažamo, da se slabosti, ki so bile že večkrat ugotovljene, še vedno ponavljajo: preobsežnost in nezadostna razumljivost gradiv, kratek rok za prijavo na sejo, kar onemogoča stik z delegatsko bazo, prevelik vpliv izvajalcev in pripravljalcev gradiv po eni strani, pasivnost delegatov po drugi strani, seje so pogosto nesklepčne, prihaja do preglasovanja itd. Menimo tudi, da Litostroj s tremi delegati v zboru uporabnikov nima zadostnega vpliva na oblikovanje politike zdravstvenega varstva, zato bi bilo potrebno poiskati še druge oblike sodelovanja z izvajalci (v svetih zdravstvenega doma oziroma ustreznih enot zdravstvenega varstva).

Preventivno zdravstveno varstvo, medicina dela, nadomestilo OD za čas bolezni, soudeležba pri stroških zdravljenja.

Kljub temu, da je kongres Zveze sindikatov Jugoslavije poudaril, da je v naslednjem obdobju potrebno posvetiti posebno pozornost preventivnemu zdravstvenemu varstvu delavcev (aktivnemu prebivalstvu) ter razvoju medicine dela, pa opažamo, da stopa preventivno zdravstveno varstvo vse bolj v ozadje. Kot poseben primer bi omenili zdravljenje v zdraviliščih, ki se vedno bolj omejuje (glej sistemsko gradivo s področja zdravstvenega varstva, ki je v javni razpravi). Tudi ko govorimo o nadaljnjem razvoju medicine dela, bi veljalo poudariti njen preventivni pomen. Menimo, da je aktivnost dispanzerjev za medicino dela vse preveč usmerjena v kurativno zdravstveno varstvo. Rezultatov periodičnih specialnih oz. sistematičnih pregledov ne bi smeli uporabljati le za posamične intervencije, temveč bi morali, da bi zmanjšali invalidnost, predlagati ustrezne ukrepe tam, kjer so žarišča. Menimo tudi, da se dosežki znanosti s področja medicine dela v praksi premalo uporabljajo, kar je lahko tudi posledica kadrovske problematike. V zvezi s tem menimo, da obstoječi kadrovski normativi niso ustrezni, saj bi vsekakor morali upoštevati tudi zdravstveno patologijo.

Nadomestila osebnih dohodkov za čas bolezni bi morala biti taka, da bi zagotavljala prizadetim delavcem socialno varnost. Ugotavljamo, da predvidena valorizacija nadomestil tega v zadostni meri ne zagotavlja.

Prispevek k stroškom zdravstvenih uslug je problem, ki ga je v veliki meri razjasnila že javna razprava o sistemskih dokumentih s področja zdravstvenega varstva. Vsekakor naj bo participacija urejena tako, da ne bo zaradi nje prizadet predvsem aktivni zavarovanec.

Z doslednim uveljavljanjem delegatskega sistema v okviru SIS ter z razvijanjem drugih konkretnih oblik sodelovanja med izvajalci in uporabniki bodo vsekakor odpravljene tudi anomalije v zdravstvu, kot npr. neustrezen odnos bolnik - zdravstveni delavec, delovna disciplina v zdravstvenih ustanovah in podobno.

Za oceno položaja delavcev TZ Litostroja v sistemu zdravstvenega varstva in zavarovanja smo uporabili naslednje vire: sklep kongresa Zveze sidikatov Jugoslavije o zdravstvenem varstvu v naslednjem srednjeročnem obdobju, poročilo o problematiki zdravstvenega varstva in sklepe sindikata TZ Litostroj, poročila posameznih služb, ki se posredno ali neposredno ukvarjajo z zdravstvenim varstvom, kakor tudi gradivo o politiki zdravstvenega varstva, ki je v javni razpravi.

H. C.

Kitajska študijska delegacija si je med obhodom po tovarni z zanimanjem ogledala tudi ulivanje

Obisk kitajske delegacije

V okviru sodelovanja z Zavodom SR Slovenije za mednarodno znanstveno, tehnično in prosvetno-kulturno sodelovanje smo bili 11. in 12. oktobra gostitelji devetčlanske delegacije iz Kitajske. To je bila skupina inženirjev-projektantov iz Inštituta za projektiranje pri Prvem ministrstvu za strojegradnjo v Pekingu. Bili so na študijskih obiskih v raznih delovnih organizacijah po vsej Sloveniji ter v manjšem obsegu po Srbiji in Makedoniji. Vsega skupaj se je mudila ta delegacija v Jugoslaviji 28 dni.

Člani kitajske delegacije so se ob svojem obisku v Litostroju srečali z našimi inženirji-projektanti ter se tako seznanili z delom naše delovne organizacije in s proizvodnim programom, ki vključuje tako turbine in črpalke, kot tudi industrijsko opremo, proizvodnjo žerjavov, preoblikovalne stroje in opremo ter transportna vozila in naprave.

V prvi vrsti jih je zanimal sam proizvodni proces ter težave, ki se pri tem pojavljajo. Obenem pa so se zanimali tudi za razne tehnološke rešitve ter za našo lastno razvojno politiko.

Ob koncu obiska so izrazili veliko zadovoljstvo nad sprejemom in pozornostjo ter se nam zahvalili za našo gostoljubnost. Svoje misli v spominski knjigi so izrazili z naslednjimi besedami:

»Prav lepo se vam zahvaljujemo za vaš prisrčen in prijateljski sprejem. Prisrčno pozdravljamo vse delavce, inženirje, tehnike in vodstvo Titovih zavodov Litostroj. Vsem skupaj želimo v vašem nadaljnjem delu še veliko novih uspehov.

Živelo prijateljstvo med narodi LR Kitajske in SFR Jugoslavije!«

Kitaiska študijska delagacija za projektiranje tovarn

Po kitajsko pa to izgleda takole:

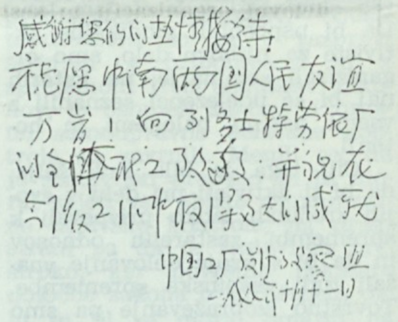

Prevoz našega velikana

Med praznovanjem 30-letnice Litostroja je bil pred upravno zgradbo razstavljen kolos — mogočni Kaplanov gonilnik s petimi lopaticami, namenjen za hidroelektrarno »Srednja Drava II«. Obiskovalec ga je lahko opazil že pri vhodu, saj je s svojo razsežnostjo prekašal vse dosedanje. Poleg njega je kot dojenček stal gonilnik za HE Glava Zete, ki je bil pri nas na generalnem popravilu in je bil izdelan v prvih letih naše proizvodnje. Oba sta bila zgovoren prikaz rasti podjetja od ustanovitve do danes.

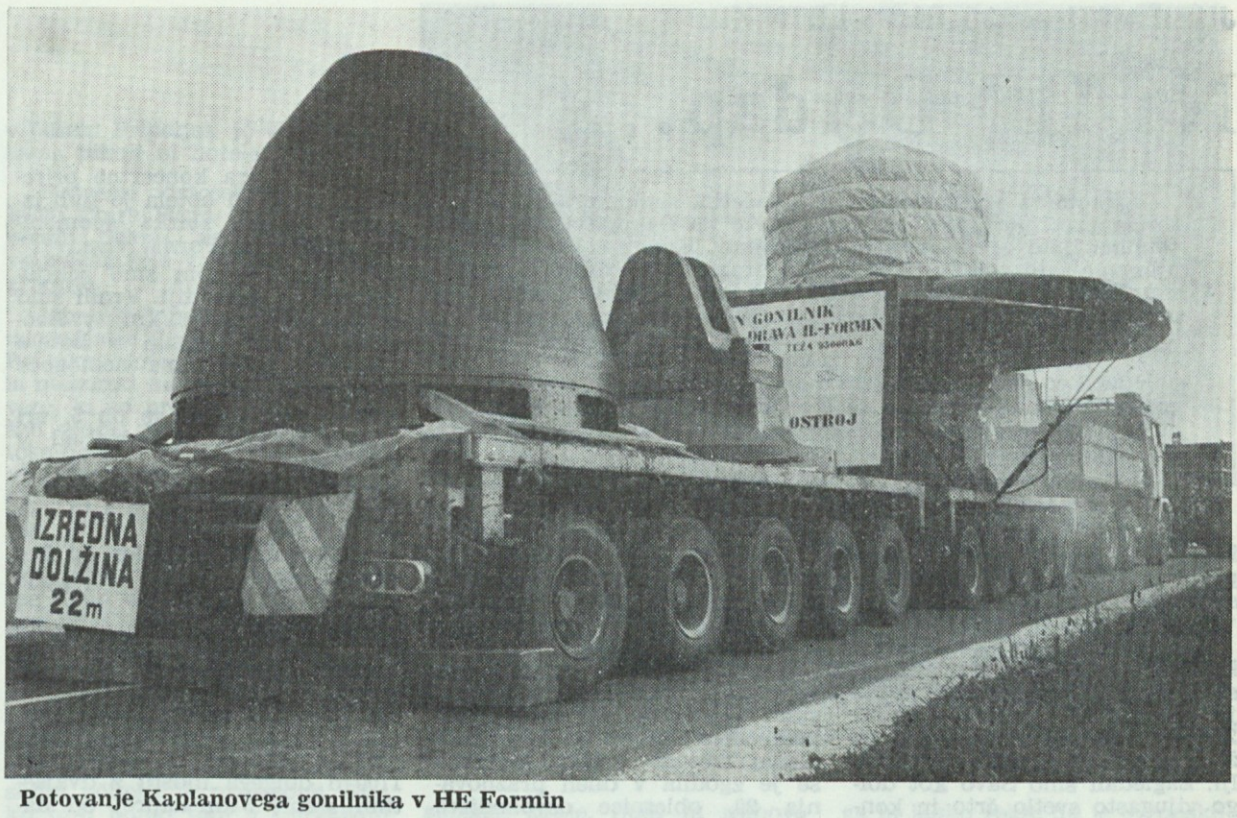

Potovanje Kaplanovega gonilnika v HE Formin

Transport gonilnika za HE SD II smo planirali za 5. september. Zaradi omenjene proslave pa smo se z organizatorjem prevoza »Vektorjem« dogovorili, da bo prispela specialna prikolica v tovarno že — 3. septembra. Tako je bil ta dan v pločevinarni, kjer smo nakladali, velik dogodek, samo nakladanje pa se je končalo v roku in brez večjih težav.

Transportna študija, ki smo jo naredili pred letom dni, je pokazala nujno potrebo po izdelavi posebnega podstavka, na katerem bi ležal gonilnik. V ta namen smo izdelali posebno železno konstrukcijo, ki je težo tovora enakomerno porazdelila po površini prikolice. Izračuni posameznih nagibov ceste (vzdolžni in prečni) so namreč dali rezultate, ki so narekovali skrajno previdnost pri transportu.

»Osebni podatki« gonilnika in kompozicije iz dovoljenja za izredni prevoz po cesti, ki ga je izdalo Poslovno združenje cestnih podjetij SRS v soglasju z RSNZ: Premer gonilnika 5760 mm, višina (skupaj s prikolico) 5200 mm, teža (demontirana kapa in dvižno uho) 95000 kg. Prikolica — sestavljena iz dveh trdno spojenih vozičkov z 80 kolesi — nosilnosti 200 ton, je prevažala tovor 110 ton. Kompozicija (tovor+prikolica + dve vlečni vozili) je bila dolga 34 m, tehtala je 190 ton, pomikala pa se je na 100 kolesih.

Petega septembra ob 21. uri in 30 minut sta prispeli vozili Uprave javne varnosti. Še zadnji pregled tovora in prikolice s predpisanimi opozorilnimi tablami in kmalu bo dan znak za odhod. Na čelu kolone vozilo UJV, za njim dve vozili organizatorja prevoza, sledi kompozicija s tovorom, za njo vozilo spremljevalca in na koncu še drugo vozilo UJV. Skupno torej 8 vozil, od tega 5 spremljajočih, ki so vsi povezani z UJV in opremljeni z opozorilnimi rotirnimi lučmi. Smer vožnje: Celovška cesta — Medvode — Kranj — Brnik — Mengeš — Trzin — Trojane — Vransko — Celje — Frankolovo — Slov. Konjice — Slov. Bistrica — Maribor — Ptuj — Moškanjci — Formin. Bralec se je verjetno začudil, zakaj taki ovinki oziroma obvozi. Naj pojasnim. Črnuški most je uradno deklariran za nosilnost 100 (!) ton, naša kompozicija pa je tehtala skoraj enkrat toliko. Smledniški most pa bi prenesel to težo, vendar je tik pred transportom nastala ovira v vasi zaradi adaptacije gospodarskega poslopja. Tako je ostala edina pot preko Kranja. V Celju spet ni mogoče na novo avtocesto, ker so vsi izredni prevozi po njej prepovedani. Tako je plan potovanja predvidel 3 dni oziroma noči, čas efektivne vožnje pa je ocenil na 28 ur in etapno razporedil prvo noč do Vranskega, drugo do Slovenske Bistrice ali Maribora in tretjo do gradbišča. Posebni pogoj pa je bila dodatna vleka čez najhujše klance (Slov. Konjice — Slov. Bistrica) in »Vektor« si je v ta namen zagotovil pomoč pri cestnem podjetju v Slovenski Bistrici. Vožnja skozi Ljubljano je bila najpočasnejša v prvi etapi. Kljub pozni uri sta bili na obeh straneh ceste koloni čakajočih vozil. Gonilnik, ki se je vztrajno pomikal visoko nad ostalimi vozili, je bil s pozicijskimi lučmi na lopaticah (označevale so velikost gaberita) podoben letalu in je vzbujal ne samo pozornost, ampak tudi strah in spoštovanje. Karavana se je morala večkrat ustaviti, kot zahteva dovoljenje, da je strokovno osebje opravilo kontrolo nad tovorom in prikolico. To je potrebno zlasti zaradi enakomerne obremenitve kolesnih sklopov in gum, istočasno pa se s tem sprostijo dolge kolone čakajočih vozil. Tako je tudi naš prevoz potekal počasi, s povprečno hitrostjo 30 km/h in končal po planu na Vranskem. Od ljubljanskih miličnikov smo se poslovili 6. septembra ob 5. uri.

Druga etapa se je začela isti dan ob 21. uri s prihodom miličnikov iz Celja. Do Slovenskih Konjic je šlo brez večjih ovir. V Prelogah — tam se začnejo največje strmine — pa smo že morali počakati na dogovorjeno dodatno vleko. Dve dobro obteženi tatri s skupno 400 KS sta pomagali volvu s 310 KS in fiatu z 286 KS. Med premagovanjem klanca se je prikolica s tovorom močno nagnila nazaj — s trmina je znašala 18 %. Tukaj sem se prepričal, kako upravičena in neobhodno potrebna je bila izdelava posebnega podstavka. Brez njega zagozde in jeklene žične vrvi ne bi vzdržale vseh sil, ki delujejo med vožnjo, in lahko bi se zgodilo najhuje — tovor bi se prevrnil. Posledic, ki bi temu sledile, si sploh ni mogoče niti zamisliti. S skupnimi 996 KS so združena vlečna vozila počasi in varno pripeljala prikolico na vrh. Sledila je prestavitev vlečnih moči in že se je tovor z enako hitrostjo spuščal po strmini. Tako je bilo vse do konca druge etape — do Frama. Povprečna hitrost je bila samo 8 km/h. Koliko skrbi, tveganj, časa in denarja bi prihranili, če bi avtocesta dopuščala tovrstne tovore!

Zadnji del poti (začel se je ob 21. uri in 30 minut) do Formina je bil kar utrujajoč, saj smo bili na vožnji že tretjo noč. Tudi tukaj si organizatorji izrednih prevozov in RSNZ nismo enotni. Slednji trdijo, da je nočna vožnja varnejša, ker je ostalih udeležencev v prometu manj kot podnevi. Mi pa ugovarjamo, ker je ponoči vidljivost manjša, tveganje večje, zato pa manjša tudi varnost, ki je najpomembnejša. Podnevi spremljevalec vidi tovor in vozilo, kako se giblje po cesti, v celoti, čez noč pa tudi žarometi ne morejo nadomestiti dnevne svetlobe, da bi lahko spremljali, pravočasno reagirali in preprečili oviro. Vendar v dovoljenjih že leta predpisujejo le nočne vožnje. Skozi Maribor smo vozili po večerni konici in brez večjih ovir. Dalje proti Ptuju pa so nam bili malce nevarni le hitri vozniki težkih tovornjakov, zlasti tujih, kajti ta cesta (Zagreb — Šentilj) je močno obremenjena, predvsem s tranzitnim prometom.

V zadnjem delu te etape je cesta ozka, tako da smo zavzeli praktično celo cestišče. Na gradbišče smo prispeli še ponoči in se poslovili od miličnikov, ostali del noči pa smo prespali v avtomobilih.

Ko smo si zjutraj ogledali gradbišče in pot do strojnice, je bilo pred nami še zadnje dejanje — vožnja po strmini skozi vrata do strojnice. Plan je predvidel preklop vlečnega vozila z rudom, torej vožnja s potiskanjem prikolice. Še kratek posvet in z najmanjšo možno hitrostjo se je tovor pomikal proti hali. Kot skozi šivankino uho je voznik z milimetrsko natančnostjo zapeljal gonilnik skozi vrata pod žerjav. Šele ko se je prikolica popolnoma ustavila, sem si oddahnil in stisnil roko šoferju, ki je čutil isto. Z velikim olajšanjem sem lahko rekel investitorju, da je dragoceni tovor srečno in varno prispel. Napetost, ki je bila ves čas vožnje prisotna v vseh, ki smo spremljali tovor, je končno popustila. Med čakanjem na razklad so nas obiskali novinarji radia Ptuj in mariborskega »Večera«, ki so nas spremljali že skozi Maribor. Po kosilu je sledila še zadnja operacija — razklad in šoferji reškega »Autotransa« so odšli na novo vožnjo proti Zagrebu, jaz pa sem se odpeljal proti Ljubljani, kajti pred menoj je bil nov delovni dan.

Janez Prvinšek

Novi odnosi

Zakon o združenem delu določa v svojem 660. členu, da moramo, v temeljnih organizacijah, delovnih skupnostih, delovni organizaciji in sestavljeni organizaciji združenega dela ZPS uskladiti samoupravne sporazume, statute in druge samoupravne splošne akte v rokih, ki jih določa program za izvajanje določb zakona, najpozneje pa v dveh letih od njegove uveljavitve.

Zakon je torej jasen. Komisija za spremljanje uresničevanje zakona o združenem delu v delovni organizaciji Titovi zavodi Litostroj je na 4. seji 28. 9. 1977 z ozirom na objektivne težave spremenila določene roke in nosilce za posamezne samoupravne normativne akte, od katerih delavci več ne moremo odstopiti. Vse normativne akte moramo sprejemati v nekem določenem zaporedju od verifikacije osnutkov in obravnav osnutkov (katerih pripombe se upoštevajo pri pripravi) do predlogov, ki se obravnavajo na zborih delavcev. Zakonsko pa se moramo zanje opredeliti z referendumom. Torej smo pred koncem leta, ko pričakujemo veliko razprav, pred nami je izpolnjevanje planskih obveznosti, kar terja zelo dobro organizacijo in izkoriščenost delovnega časa.

V jesensko obdobje smo zajadrali bolj ali manj spočiti. Naši napori in delo morajo biti usmerjeni v oblikovanje samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za delitev čistega dohodka, sredstev za osebne dohodke in skupno porabo, kar nas zavezuje 662. člen zakona o združenem delu. Po navedenem določilu zakona moramo uveljaviti nove odnose pri ugotavljanju in delitvi dohodka od 1. januarja 1978.

Ker je to najbolj občutljivo področje za delavca, bi bilo napak pričakovati, da bo osnutek že v prvi fazi ustrezno pripravljen in da bomo lahko že na hitro ustregli vsem našim željam ter uresničili hotenja zakona o združenem delu.

Ugotavljanje dohodka ter oblikovanja konkretnih meril za njegovo razporeditev na sredstva za nadaljnji razvoj materialne baze, na sredstva za osebni standard in sredstva za skupno porabo, so ena izmed temeljnih samoupravnih pravic in dolžnosti delavcev. Zato ne moremo pričakovati, pa tudi politično je nesprejemljivo, da bi skupne osnove in merila ter vsa vprašanja za delitev reševala komisija ali služba, ki se pojavlja v TOZD. Že s sedanjim samoupravnim sporazumom o skupnih osnovah in merilih si bomo začrtali smer našega delovanja. Zato moramo imeti skupne cilje, katerih doseganje nam bo omogočilo nadaljnjo rast produktivnosti, kvaliteto dela, večjo izkoriščenost delovnega časa, s tem pa tudi višji osebni in družbeni standard ter večje poslovne rezultate. Kaj vse to pomeni?

Do konca leta 1977 moramo urediti dohodkovne odnose in delovna razmerja ter v zvezi s tem izdelati in sprejeti naslednje samoupravne splošne akte:

- **Samoupravni sporazum o skupnih osnovah in merilih za delitev sredstev za OD.**
- **Pravilnik (ali SS) o sistemizaciji delovnih opravil in nalog v TOZD in DSSS.**
- **Pravilnik o merilih za delitev sredstev za osebne dohodke v TOZD in DSSS.**
- **Pravilnik o odgovornosti delavcev v TOZD in DSSS.**

To so le nekatere naloge, za katere so določeni roki in nosilci (do 31. 12. 1977). Z ozirom na sistematiko so zelo zahtevne in bodo terjale obilo dela in priprav na vseh ravneh naše družbenopolitične in samoupravne organiziranosti.

Sabol

Iz dela mladine

● Obdobje poletnih počitnic je minilo in delo v mladinski organizaciji je ponovno zaživelo. Vendar tudi med počitnicami mladi niso mirovali. V okviru praznovanja ob 30-letnici delovne organizacije so organizirali akcijo čiščenja okolice, katere so se udeležili mladinci iz vseh osnovnih organizacij. Očistili so vso okolico tovarne ter tako prispevali svoj delež k urejenemu okolju, ob koncu pa še razobesili zastave na Đakovičevi cesti.

● 28. septembra 1977 nas je obiskala delegacija zvezne konference ZSMJ. S predstavniki naše delovne organizacije se je pogovarjal o organizaciji narodne zaščite ter o drugih rešitvah s področja LO in DS.

Razgovor je bil organiziran na prošnjo RK ZSMS, ker so se gostje hoteli podrobneje seznaniti z organizacijo na tem področju v večjih delovnih organizacijah.

V razgovoru so sodelovali predstavniki strokovne službe za LO in DS, vodja narodne zaščite in člani komisije za LO in DS pri ZK ZSMJ.

● 7. oktobra 1977 je Litostroj organiziral skupaj z Mestno konferenco ZSMS Ljubljana razpravo o osnutku družbenega dogovora o štipendijski politiki, na njej pa so sodelovali predstavniki mestne občinske konference, koordinacijskega sveta ZSMS ter strokovne službe. V razpravi je bilo poudarjeno, da nam osnutek družbenega dogovora ponuja nove možnosti za urejeno izvajanje štipendijske politike iz združenih sredstev. V tem osnutku seveda še niso rešena vsa vprašanja, ki bi urejala nemoteno izvajanje družbenega dogovora, zato bo potrebno še veliko dela in dogovorov, da bo družbeni dogovor o štipendijski politiki dokončno izdelan.

JUBILANTI — 30 IN 25-LETNIKI

Na HE Đerdap...

V rahlo zamegljenem jutru v začetku septembra se je zbrala pred poslopjem Slovenija avto na Đakovičevi cesti skupina ljudi — naših 25 in 30 letnikov. Kmalu so se med njimi pojavili vodiči, ki so skupino razdelili na dvoje. Ena skupina pod vodstvom tovariša Vukosava Živkovića se je podala na pot po Jugoslaviji, da si ogleda zgodovinske kraje in mesta iz NOB. Druga skupina, ki je bila nekoliko številnejša, je bila namenjena na brniško letališče. Smer poleta: Beograd, in od tam naprej na Oplenac, kjer je grobnica Karađorđevićev in končno v Đerdap na ogled hidroelektrarne, enega najpomembnejših objektov, zgrajenih v povojnih dneh.

Naši vodiči Bojan, Darinka in tovariš Krošelj so bili razpoloženi in s prijazno besedo so ustvarili tudi med izletniki veselo razpoloženje.

Polet sam je bil prehitro končan. Komaj smo zapustili na svoji desni strani Ljubljano, se je pokazal v nerazločni obliki Zagreb, nato Slavonski Brod in že smo pričeli drseti proti zemlji. Zagledali smo Savo kot dolgo vijugasto svetlo črto in končno Beograd s sotočjem velikega vodovja Save in Donave. Nad mestom je letalo napravilo rahel zavoj in pristali smo na Surčinu.

Pred vhodom na letališče so nas že čakali avtobusi in nas odpeljali v mesto. Najprej je bilo predvideno, da se bomo namestili v hotelu Nacional, ki stoji ob glavni cesti Beograd — Zagreb, vendar se je pokazalo, da smo zaradi letalske kasnitve v stiski s časom. Zato smo se kar takoj odpeljali na Avalo. Avala je ne posebno visok hrib, približno 18 km oddaljen od Beograda. Dostopen je na sam vrh (511 m) z vsemi motornimi vozili po lepi enosmerni cesti, ki je speljana v blagih zavojih.

Z Avale se nam je odprl čudovit razgled. Vodiči so nam pripovedovali srbsko zgodovino.

V času balkanskih vojn je Srbija mobilizirala vse svoje razpoložljive sile. Vpoklicani so bili mladeniči od 18. leta dalje. Navada je bila, da je sleherni vojak, ko je odhajal na fronto, dobil okrog vratu poseben obesek iz pločevine, v katerem so bili vtisnjeni vojakovi podatki in ime. Primerilo se je, da je bil neki mladenič poslan na fronto brez tega znamenja in v prvem topovskem boju je padel. Ko so avstrijski vojaki pobirali svoje mrtve in jim kopali grobove, so našli tudi mrtvega mladeniča iz nasprotnega srbskega tabora. Spoznati ga niso mogli razen po obleki, ker je bil brez imena in avstrijski častnik je ukazal, naj se tudi padlemu srbskemu junaku izkoplje grob, ga označi s križem, na križu pa naj bo napis, da tukaj počiva telo neznanega junaka. Avala je bila izbrana za grob neznanega junaka v času vladanja kralja Aleksandra. Le-ta je razpisal natečaj za izdelavo primernega spomenika na tem kraju. To delo je uspešno opravil kipar Ivan Meštrović. Telo oziroma posmrtne ostanke neznanega junaka so prestavili na Avalo iz vasi Beli potok, ki je nedaleč od tod. Iz pripovedovanja vodičev, ki so bili dobri poznavalci srbske zgodovine, se je dalo zaključiti, da so Srbi zelo ponosni na svojo preteklost.

Ob povratku z Avale smo se peljali tudi mimo veličastnega spomenika, posvečenega sovjetskim veteranom, ki so se ponesrečili z letalom, ki je na tem mestu treščilo v hrib. Nesreča se je zgodila v dneh praznovanja 20. obletnice osvoboditve Beograda. Delegacijo Sovjetov je tedaj vodil general Birjuzov. Spomenik je izdelan iz velikih skladov marmorja v različnih barvah in predstavlja zlomljena letalska krila.

V nadaljevanju poti v smeri Topole in Oplenca smo opazovali vasi in naselja. Vodič nam je za vsako vas posebej razlagal, kaj se je v njej zgodilo. Na naši desni strani se je pojavila planina Kosmaj in na njej smo videli, seveda samo iz daljave, veličastni spomenik padlim med NOB. Človeku se zdi neverjetno, če samo posluša, kaj je pretrpelo ljudstvo po teh krajih med minulo vojno.

Grobnica ali mavzolej Karađorđevićev na Oplencu je vredna ogleda. Grajena je v slogu srbskih samostanov s kupolami iz belega marmorja. Nad glavnimi vrati je upodobljen lik sv. Jurija, ki premaguje zmaja. Podoba je izdelana v mozaiku iz sto tisoč delcev in v tisočih barvah.

Notranjost mavzoleja je neprecenljive vrednosti. Celotna notranjščina odseva v 15000 barvah mozaika in predstavlja zbir vseh umetnosti srbskih samostanov. V spodnjem delu mavzoleja so grobnice. Na velikih marmornatih ploščah so vklesana imena pokojnih. V tem delu je obok nizek in prav tako okrašen z mozaikom, zaradi nizkega stropa dobi človek občutek spokojnosti.

V Topoli smo si ogledali muzej. Tu je v glavnem ohranjeno staro orožje iz bojev s Turki, ohranjeni pa so tudi prizori iz borb v sliki in besedi.

Pot smo nadaljevali v smeri Bukovička banja. Ustavili smo se v hotelu Staro zdanje.

Tudi v tem hotelu je ohranjena zgodovina. Imajo posebno dvorano, kjer so bila razna posvetovanja veljakov srbskega naroda. Po stenah dvorane so razstavljene slike in freske vladajočih mož iz raznih obdobij. Dvorana služi danes v glavnem za ogled in za koncertne prireditve. V parku hotela je tudi izredno bogata zbirka spomenikov, nakakšna Forma viva.

S tem ogledom smo zaključili pot po Šumadiji. Vrnili smo se po isti poti (81 km) v Beograd in se nastanili v hotelu Nacional, ki pa ima nemogoče zveze z mestom.

Drugi dan smo se ob 5. uri zjutraj z avtobusi odpeljali v pristanišče na Savi, od koder smo se odpeljali s hidrogliserjem po Donavi. Vožnja s to ladjo je zelo hitra, do 60 km na uro. Đerdap je oddaljen od Beograda okrog 240 km, kar pomeni 4 ure vožnje. Ob obali se vrstijo kraji in mesta, tako na naši kot na romunski strani. Najbolj zanimiva je na naši strani kamnita plošča, ki jo je dal postaviti rimski cesar Trajan 103. leta pred našim štetjem v spomin na dograditev 1100 m dolgega mostu z dvajsetimi stebri 3 km naprej od današnjega mesta Kladovo. Ta gradnja je bila za takratni čas izrednega pomena.

30 in 25-letniki ob ogledu spomenika neznanemu junaku na Avali

Đerdap sam je veličasten. Reka je zaustavljena z velikanskim jezom, ki ima na svoji sredini 13 velikih zapornic. Na vsaki strani je po 6 turbin, ki dajejo milijarde KWh električne energije. Ko človek stopi v podzemlje, začuti bobnenje, ki prihaja iz globine. V strojnici so vidni tudi vrteči deli osi. V sam prostor k turbinam so šli lahko samo prisotni konstruktorji turbin. Tu smo imeli priliko videti tudi litostrojski delež.

Vračali smo se po isti poti, polni doživetij in vsega novega. Z izletom smo bili resnično zadovoljni, vsakomur izmed nas bo ostal v trajnem spominu. Hvala vsem, ki so nam omogočili videti čudovit delček naše domovine.

J. O.

...in po poteh AVNOJ

Tudi letos je delovna organizacija organizirala izlet za jubilante, ki že 25 in 30 let delajo v Litostroju. Ena skupina je odšla na ogled Đerdapa, druga — manjša pa po poteh AVNOJA.

Zgodaj zjutraj v soboto, 10. septembra, smo se odpravili na pot proti našemu prvemu cilju — narodnemu parku na Plitvicah. Med vožnjo proti Zagrebu nas je v imenu turistične agencije Alpe-Adrija pozdravila naša simpatična vodička Mojca in nam na kratko povedala program potovanja.

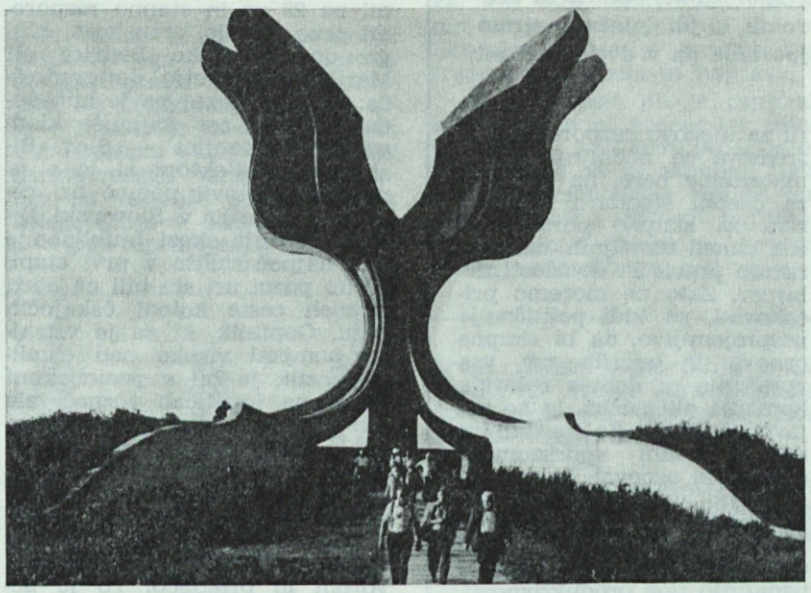

Spomenik žrtvam v Jasenovcu — tulipanov cvet simbolizira zmago življenja nad smrtjo

Na poti nas je spremljala megla, zato je bilo tudi razpoloženje v avtobusu bolj »megleno«. Ob prihodu na Plitvice pa so nas že pozdravili topli sončni žarki in tako smo odšli boljše volje na ogled spodnjih jezer, ki s svojo lepoto privabljajo veliko obiskovalcev.

Po kosilu smo ponovno sedli v avtobus in nadaljevali pot proti Drvarju in Bihaću v veliko živahnejšem vzdušju, saj so bili udeleženci izleta zelo zadovoljni z ogledom jezer. Obenem pa jih je tudi zanimala pot, po kateri smo se peljali in so zato postavljali veliko vprašanj o krajih skozi katere smo se peljali. V Bosanskem Petrovcu smo zavili na desno, na novo asfaltno cesto proti Drvarju. Še pred prihodom v mesto se nam je z vrha hriba odprl pogled na panoramo Drvarja, ki leži stisnjen v kotlini med hribi. V Drvarju smo se napotili proti pečini, v kateri je prebival tovariš Tito s člani vrhovnega štaba od februarja do maja 1944. Okolica pečine je urejena kot spominski park z muzejem, v katerem so razstavljeni dokumenti in ostalo gradivo iz časov NOB. Čeprav je pot do pečine dokaj strma, si jo je večina vseeno ogledala. Tudi samo mesto Drvar je vzbudilo veliko zanimanje, saj je tako rekoč eden izmed živih spomenikov iz turških časov, najbolj pa je seveda znan po nemškem desantu med drugo svetovno vojno.

Pot proti Jajcu smo nadaljevali skozi Bihać, ki je prav tako znan predvsem iz časov NOB, saj je bilo 27. in 28. novembra 1942 tu prvo zasedanje AVNOJA. V tem mestu je bil decembra tudi ustanovni kongres »Ujedinjene antifašističke omladine Jugoslavije«. Skozi Bihać teče reka Una, ki je ena najčistejših rek v Bosni in Hercegovini. Zato tudi ni presenetljivo, da na svoje bregove privablja mnoge izletnike, ki tu preživljajo del svojega prostega časa. V zgodnjih večernih urah smo prispeli v Jajce, kjer nas je v hotelu »Turist« že čakala večerja in zaslužen počitek po dolgi vožnji. Drugo jutro smo bili spočiti in dobre volje takoj pripravljeni na ogled in raziskovanje Jajca. Tudi Jajce je že zelo staro mesto, saj je bila tu že starorimska naselbina, seveda pa ga prav tako poznamo tudi iz časov NOB. Najprej smo si ogledali dvorano drugega zasedanja AVNOJA, ki je bilo 28. in 29. novembra 1943, kjer smo postavili temelje naše nove države. Po ogledu spominskega muzeja se nam je izpred dvorane odprl lep razgled na staro mesto, v katerem so stanovali in delali delegati drugega zasedanja AVNOJA.

Ob deseti uri nas je že čakal vodič, ki nam je orisal ves zgodovinski razvoj Jajca, za tem pa nas je popeljal na ogled starorimskega svetišča boga sonca — Mitra. To svetišče je bilo odkrito čisto slučajno, ima pa veliko zgodovinsko vrednost. V mestu smo si ogledali katakombe, ki so tu iz časov Bogomilov, v času bivanja v Jajcu pa so služile za zaklonišče našemu vrhovnemu štabu. Ker je bilo Jajce med vojno mnogo manjše, je skoraj vsaka hiša tedaj gostila vsaj po enega delegata, zato so hiše tudi po tej strani prav svojevrstni spomeniki. V Jajcu pa je bila med vojno ustanovljena tudi časopisna agencija nove Jugoslavije — Tanjug.

Po kosilu smo si ogledali še vodenice — neke vrste enostavnih manjših mlinov, ki so prav značilne za Jajce. Ob odhodu iz Jajca pa se je od nas poslovil še slap reke Plive, ki se trenutek za tem že združi z Vrbasom.

Našo pot smo potem nadaljevali proti Banja Luki. Peljali smo se skozi prelep kanjon Vrbasa, ki nas je prav navdušil s svojo divjo lepoto. Vso pot smo imeli lepo sončno vreme, zato je bilo tudi razpoloženje prijetno in udeleženci so si polni navdušenja izmenjavali svoja mnenja med seboj.

Po novi cesti smo se peljali na vrh kanjona, od koder se nam je odprl pogled na reko globoko pod nami, obenem pa tudi na gradbišče nove hidroelektrarne na Vrbasu.

V Banja Luki smo se ustavili pred hotelom »Bosna«, kjer smo nameravali tudi prenočiti. Popoldne smo si šli ogledati Mihrab Ferhadijino džamijo. Potres leta 1969 jo je močno prizadel, vendar so jo za tem obnovili, tako da je sedaj takšna, kot je bila prej. Banja Luka je postala sedaj lepo in moderno mesto, na žalost pa so morali po potresu podreti veliko starih bosanskih obnovili najznačilnejše hiše, ali hiš. Zaradi tradicije so ponekod pa kar cele ulice. Le-te dajejo Banja Luki njen pravi videz.

Po večerji smo se vsi udeleženci izleta ob prijetnih zvokih v hotelu veselo zavrteli.

Naslednje jutro smo nadaljevali proti Mrakovici, kjer stoji veličasten spomenik postavljen v spomin padlim borcem NOB. Mrakovica je vrh v masivu Kozare, ki se razprostira od Prijedora pa vse do Banja Luke. Naš vzpon po cesti do Mrakovice se je začel v Kozarcu, v okolici katerega so med vojno divjali najhujši boji. Malo naselje Kozarac je bilo med drugo svetovno voj-

(Nadaljevanje na 7. strani)

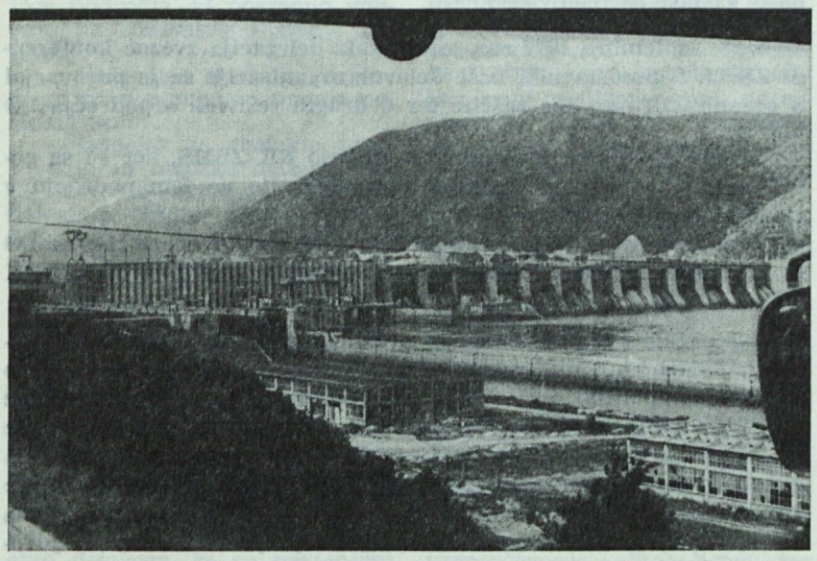

Mogočen jez na Donavi, za katerim se zbira vodovje za gigantsko elektrarno Đerdap

Bil sem v Peruju

Ob prvem pogledu na največjo loputo, ki smo jo do sedaj izdelali v Litostroju, nisem niti v sanjah pomislil, da se bom ravno jaz spoprijel z njo na terenu v daljnem Peruju. In vendar se je to zgodilo. Ko je bilo že odločeno, da za nadzor nad montažo te lopute v Peru potujem jaz, se me je polastil nekakšen strah. Ali bom kos svoji nalogi? To tembolj, ker nisem vedel, kakšni ljudje jo bodo montirali, še bolj pa zaradi negotovosti, kako bomo tega velikana »oživeli«. Samo potovanje me ni skrbelo, saj sem bil že navajen različnih krajev in srečanj z ljudmi. In tako sem po treh dneh potovanja preko Züricha, Amsterdama, Lizbone, Caracasa, Curacaa, Bogote, Quita in Gvajakile prispel v Limo.

Pri poletu iz Züricha proti Amsterdamu sem bil rahlo zaskrbljen, ker smo leteli na sever, po moji logiki pa pot v Južno Ameriko vodi proti jugu. Vendar se je številka leta ujemala z mojo karto, pa tudi nihče me ni usmeril drugam. Pri letu proti Lizboni sem se dokončno pomiril, prepričan, da letimo v pravo smer. Prvi pristanek v Južni Ameriki pa smo imeli v Caracasu.

Po prijetnem hladu v letalu smo se znašli v tropskem Caracasu. To je mesto in otok nizozemskih Antilov v Karibskem morju. Pri izhodu iz letala me je »pričakala« vlažna tropska vročina in obleka se mi je v trenutku prilepila na kožo. V nadaljevanju poleta sem si z višine približno 4000 m ogledal Ande. Za naše pojme je zanimivo to, da so Andi za razliko od evropskih gora na visokih planotah do 4000 m poraščeni z gozdovi.

V Limi me kljub temu, da so bili v predstavništvu Energoprojekta obveščeni o mojem prihodu, ni pričakal nihče. Kaj sedaj? Špansko sem vedel le »Buenas nočes«, moja polomljena angleščina pa mi tudi ni kaj prida koristila. Taksistu sem le nekako uspel dopovedati, naj me odpelje v hotel Savoy, katerega ime so mi povedali v Litostroju. Imel sem srečo, da sem vratarju omenil ime Energoprojekt in s tem je bilo mojih težav konec. Energoprojekt je namreč v Peruju zelo znan in cenjen.

Brez posebnih težav sem se z letalom pripeljal v Piuro. To je mesto s približno 250 tisoč prebivalci v pokrajini z istim imenom na severu Peruja.

Do 90 km oddaljenega gradbišča Poechos sem se pripeljal utrujen od napornega potovanja.

Nastanil sem se v naselju Energoprojekta Pelados. Najprej sem se dodobra naspal in si šele naslednji dan ogledal naselje z okolico ter delovišče.

Pelados leži kot nekakšna oaza sredi puščave na nadmorski višini samo 50 m, od Pacifika pa je oddaljen približno 60 km. Že samo ime Pelados pove precej o naselju. Beseda Pelados namreč pomeni »plešasta glava«, kar je nekakšna prispodoba pokrajine. Če človek preživi le nekaj dni na Peladosu, so njegovi vtisi neprijetni. Takšni so bili v začetku tudi moji. Vendar se človek vsega navadi, saj mu nič drugega niti ne preostane.

Naselje je zgradil Energoprojekt za nastanitev jugoslovanskega osebja pri gradnji jezu Poechos, ki je le en člen v projektu Chira Piura. Tu je vgrajena tudi naša loputa, ki bo služila za temeljni izpust vode iz umetnega jezera v reko Chiro.

Morda bo zanimivo navesti nekaj podatkov o celotnem projektu. Jez, s katerim so zajezili reko Chiro, je dolg 11 km, visok pa 60 m. Za jezom je nastalo jezero z milijardo m³ vode, ki namaka 150 tisoč hektarjev do zdaj povsem neplodne površine. Na teh površinah že rastejo različne kulture, kot so: paprika, paradižnik, krompir in drugo. Projekt pa poleg namakanja preprečuje poplavljanje obdelovalne zemlje, istočasno tudi izsušuje močvirna tla in jih spreminja v obdelovalno zemljo, dviguje življenjski standard kmetov, ki se zaposlujejo v različnih vejah kmetijstva, omogoča izvajanje agrarne reforme, zagotavlja ustrezno infrastrukturo in neprekinjen dotok vode, pospešuje kmetijsko industrijo in s tem postavlja pogoje za bodočo industrializacijo tega dela Peruja ter izboljšuje življenjske razmere prebivalcev ob reki Piuri.

Del vode iz Chire namreč doteka po 65 km dolgem kanalu v Piuro, ki je revna z vodo. S tem so odpravljeni tudi spori v zvezi z izrabo vode, ki je je prej primanjkovalo.

Za izgradnjo tega projekta se je leta 1969 odločila vojaška vlada, izvedbo celotnega projekta pa so zaupali Energoprojektu oziroma Jugoslovanskim podjetjem, med drugimi tudi Litostroju.

Kako se je rodila ideja o oživitvi puščave, je lepo opisal Milan Dacović v perujskem dnevniku: »Pridejo ljudje neopazno v ta prostor peklenskega peska in vidijo hišice s strehami iz trstike, ki jih opozarjajo, da tu živi človek. In tu se je rodila fantastična ideja, ki je postala resničnost in življenje. Pripeljati vodo v pesek! Pripeljati jo tja, kamor sama nikoli ni hotela priti«.

Največji odstotek del na projektu Chira Piura pripada gradbenim delom, naša loputa je vključena šele v končno fazo izgradnje.

Montaža lopute je bila zaupana podjetju Goša iz Smederevske Palanke. Moja dolžnost pa je bila nadzirati montažo. Kljub težavam, ki so pri terenskih montažah skoraj neizbežne, je delo potekalo kar v redu. Najtežje je bilo spravit velike kose lopute v sredino 500 m dolgega tunela. Prav tako ni bilo enostavno v zelo spraviti velike kose lopute v sestaviti dele v celoto. Večji del dneva sem preživel v svoji sobici, poslušal lepo perujsko glasbo in prebiral časopise, stare tri leta in tudi več. Večina jugoslovanskih delavcev je imela s seboj družine, zato niso imeli težav s prostim časom. V Piuri imajo osnovno šolo ter gimnazijo v srbohrvaškem jeziku, z jugoslovanskimi učitelji in profesorji. Slej ko prej bomo tudi v Litostroju morali kreniti po teh stopinjah, da bi nam, svetovnim popotnikom, omogočili normalno življenje tudi, kadar smo daleč od doma. Danes, ko sem že doma, se mi zdi, da je skoraj osem mesecev (ob prvem obisku tri in drugem pet) kar hitro minilo. Tam pa so mi dnevi minevali počasi.

Bili so tudi dnevi, ko smo si privoščili kakšen izlet. Teh izletov sem se vedno veselil, ker sem spoznal kraje, ljudi in njihove običaje.

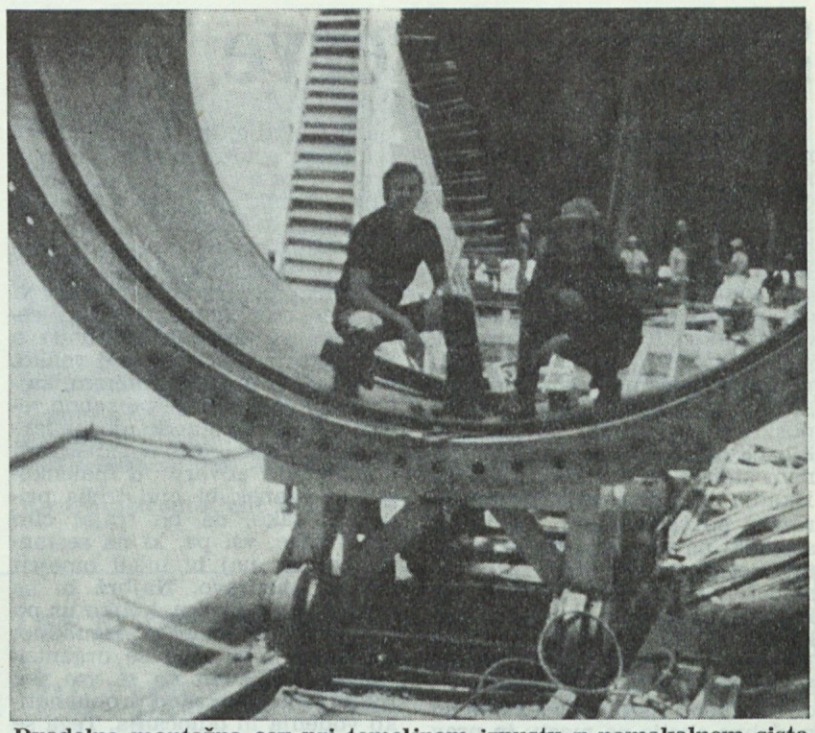

Dvodelna montažna cev pri temeljnem izpustu v namakalnem sistemu Chira Piura

Ogledal sem si Porto Pizaro, kjer se je izkrcal prvi španski osvajalec, ki je spremenil tok zgodovine Peruja.

Ob neki drugi priliki smo se odpeljali v 200 km oddaljeno mesto Casablanco. V tem mestu je Hemingway pisal znani roman »Starec in morje«, po katerem so posneli tudi film. To pa je sicer pust, redko naseljen kraj. Domačini se preživljajo v glavnem z ribolovom. Z obale je videti na odprtem morju veliko vrtalnih ploščadi, kjer črpajo nafto.

Zanimivi mesti, ki sem ju obiskal, sta tudi Cuzco in Machu Pichu. Cuzco (izg. rusko-kusko) je nekdanje glavno mesto Inkov se mi je zdelo, kako so že v tiz ostanki templjev. Neverjetno stih starih časih gradili še za današnje razmere velike zgradbe. Od teh zgradb je ostalo sicer malo, vendar lahko tudi iz ostankov ocenimo njih velikost in lepoto.

Machu Pichu (izg. Maču piču) je najbolje ohranjeno inkovsko mesto nad dolino reke Urabamba, 110 km severozahodno od Cuzca. Tega mesta španski zavojevalci niso nikoli našli, odkril ga je šele 1911. leta neki Bingham. Leži na višini preko 3600 m, zato do njega lahko pridejo le ljudje z močnimi srci.

Mesta in vasi, grajena v zadnjem času, niso posebno zanimiva. Grajena so sicer v svojevrstnem slogu, vendar je čutiti vpliv Evrope. Posebno je to značilno za glavno mesto Limo, za katerega bi lahko rekli, da je evropsko mesto.

Življenje večine prebivalcev v Peruju je težko. Z agrarno reformo, ki je bila izvedena pred 10 leti, so delno zmanjšali razlike. Veleposestnikom so odvzeli haciende ter jih razdelili kmetom, vendar se njihove življenjske razmere le počasi izboljšujejo. Veliko breme perujskega gospodarstva je nezaposlenost, ki se bo delno zmanjšala tudi s projektom Chira Piura.

Delavci imajo močan sindikat, ki je med drugim med mojim bivanjem organiziral tudi nekajdnevno stavko. Zaradi precejšnjega dviga cen so zahtevali povišanje plač, vendar lastniki podjetij niso zlahka popustili. Grozili so tudi z odpuščanjem, zato so nekateri delavci v strahu pred tem skrivaj prihajali na delo, čeprav je sindikat postavil kontrolorje. Uradno so dovolili delati le delavcem na izredno pomembnih delovnih mestih.

Opazil sem tudi, da so domačini, ki so dalj časa delali pri Energoprojektu, postali bolj odprti in družabni. Po naravi so zaprt narod, ki težko vzpostavnamreč perujski Indijanci bolj lja stike s tujci. Verjetno to izhaja iz zgodovine, ko so jim španski osvajalci začeli vsiljevati svojo kulturo ter jih izkoriščati. Jugoslovani pa smo jim prijatelji, ki smo v Peru prišli s čisto drugačnimi nameni. Želimo jim pomagati pri njihovem prizadevanju za boljši jutri.

Jože Čanžek

Ostanki starodavnega mesta Machu Pichu v Andih, katerega osvajalni Španci niso nikoli odkrili

Mlada Peruanka kopa novorojenčka

...po poteh AVNOJ

(Nadaljevanje s 6. strani)

no povsem požgano, kakor tudi drugi zaselki v Podkozarju, prebivalci pa odpeljani v taborišča. Najhujša ofenziva je bila v letu 1942, ko je na strani sovražnika sodelovalo 45.000 vojakov proti komaj 3500 partizanom.. Iz pogorij Kozare so odpeljali v taborišča približno 50 000 prebivalcev, od katerih je bila polovica otrok. Na Kozari smo si ogledali spominski muzej ter se podrobneje seznanili z njeno junaško zgodovino iz časov vojne vihre. Ob spomeniku je tudi lepo urejena kostnica, v kateri so izpisana imena vseh žrtev, ki so padle na tem področju.

Zadnji dan našega izleta smo kosili v Bosanski Dubici, od koder smo pot nadaljevali proti Jasenovcu, to pa je bil verjetno tudi obisk, ki nas je najbolj pretresel. V Jasenovcu je bilo zloglasno ustaško taborišče, kjer so zverinsko pobili okrog 700 000 zapornikov. Tu je sedaj spominski park, najlepši pa je spomenik v obliki razcvetenega tulipanovega cveta, ki stoji zraven majhnega jezera. V Jasenovcu smo si ogledali tudi krajši dokumentarni film, ki prikazuje strahote in nečloveško mučenje ter ubijanje zapornikov.

Po številu žrtev, pa tudi po načinih mučenja predstavlja Jasenovac eno najstrašnejših taborišč na svetu. Taborišče se je razprostiralo med reko Savo in njenim rokavi, zato je bilo naravno zelo dobro zavarovano in je popolnoma onemogočalo pobeg. Med »uspešnejše« proboje zapornikov, ki so skušali pobegniti, lahko štejemo le enega, vendar je tudi v tem poizkusu med tisočimi zaporniki uspelo pobegniti le sedemdesetim.

Tako smo se polni vtisov, vendar zadovoljni nad programom in potekom izleta, odpeljali proti Ljubljani. Zahvaljujemo se delovni organizaciji, ki nam je omogočila tak izlet in si želimo, da bi bilo takih in podobnih še več.

F. N.

Skrite rezerve

Od časa do časa se podoben naslov pojavi na straneh časopisa ali se o tem govori na televiziji. Ob takih prilikah navajajo primere iz prakse, ki jih opazijo novinarji, ko obiskujejo razna podjetja. Z najbolj tipičnimi primeri nas opozarjajo in nam skušajo dopovedati, da v vsakem podjetju ali ustanovi leže takšne ali drugačne skrite rezerve. Le redko podjetje se namreč lahko pohvali, da ima takšno organiziranost poslovanja, da o skritih prihrankih ne more biti govora. V takšnem smislu nato steče akcija za iskanje in odkrivanje notranjih rezerv po vsej državi. Sledijo si sestanki na vseh nivojih in rezultat vsega tega so potem razne resolucije in napotki, kako in na katerih področjih bi lahko prihranili toliko in toliko dinarjev, ki gredo v nič zaradi neznanja, brezbrižnosti in neodgovornosti do družbene lastnine. Vsekakor so podobne akcije na mestu in prav bi bilo, ko bi se sklepi in priporočila tudi upoštevali, obenem pa bi morala biti to naša nenehna in ne le kampanjska skrb in trenutna zagnanost. Bolj ali manj vse našteto zadeva tudi nas. Za nekatera opažanja in dogodke lahko mirno trdim, da so litostrojske notranje rezerve.

Poglejmo na primer kurjavo oziroma ogrevanje prostorov. V stavbi, kjer delam skupaj s svojimi sodelavci, je urejeno ogrevanje s toplim zrakom, ki ga dovaja ventilator. Nekdo od osebja, ki skrbi za ogrevanje naših prostorov, vklaplja in izklaplja ta ventilator po potrebi in ob določenih urah. Večkrat se je primerilo, da je kljub dokaj visokim zunanjim temperaturam ogrevanje delovalo neprekinjeno. Seveda je temperatura v sobah presegala tudi 26 °C, kar je odločno preveč. Ko smo to posredovali odgovornemu tovarišu s pripombo, naj bi bolj varčevali z energijo, smo dobili odgovor, naj zračimo oziroma odpremo okna. Seveda je res, da niso vsi prostori enako topli, res pa je tudi, da nekateri tarnajo, da jih zebe še pri 21 °C. Potrebno bi bilo razmisliti o avtomatični regulirni napravi, ki danes ni nikak tehnični problem, in katero ima vgrajen vsak varčen gospodar, če ima doma centralno kurjavo. Prepričan sem, da bi se takšna naprava hitro obrestovala in izplačala v primerjavi s sedanjo količino porabljene energije, ki jo spuščamo v zrak. Nenazadnje pa bi bilo boljše tudi naše počutje in zdravje, saj zdravniki svare pred pretirano suhim in segretim zrakom, ki suši sluznico v nosu in s tem slabi našo odpornost.

Druga stvar so sestanki. Ni mogoče reči, koliko je vseh sestankov na mesec in leto, dejstvo je, da je to število precej veliko. Nič nimam proti sestankom, kajti so stvari, ki jih je potrebno rešiti, vendar ali smo kdaj pomislili, koliko časa gre v nič zaradi dolgoveznih govorov o malenkostih. Sestanek bi bilo treba pripraviti tako, da bo trajal čim manj časa, vsi pa, ki na sestanku govore, naj bi imeli omejen čas za razpravo. Najbrž bi se zgrozili ob podatku, koliko ur po nepotrebnem takole izgubimo, zlasti zdaj, ko smo se organizirali po TOZD in ko se vse več ljudi ukvarja z razno problematiko vodenja in odločanja. Tega se moramo zavedati in čimprej ukrepati.

Poglejmo tudi izhode iz tovarne, tako opravičene kot neopravičene. O tem je večkrat tekla beseda, vrstili so se razni ukrepi za zajezitev prekomernega odhajanja z dela. Znane so nekatere zlorabe, ki nato mečejo senco na vse, tudi na poštene tovariše.

Že leta in leta je čutiti potrebo, da bi Litostroj imel gospodarja, človeka, ki bi skrbel za pravočasno odkrivanje raznih okvar na stavbah, strehah, cestah, skratka — skrbel naj bi za splošni red, za kup drobnih stvari, ob katerih, če jih zanemarimo, lahko nastane velika škoda. Opozoriti je treba na ugašanje luči in na smotrnejšo porabo električne energije. Nekontrolirana poraba vode gre v milijone litrov — pogosto vidimo, da so pipe pokvarjene ali pa jih ne zapiramo. Naša delovna storilnost je, kot je ugotovljeno, polovična! Vsi ti majhni in večji potočki se na koncu zlijejo v veliko reko, ki se ji pravi izguba. Žal se danes mnoga podjetja otepajo s krepkimi izgubami in grozijo jim zelo minimalni osebni dohodki. So nekateri znaki, ki govore o krizi, o delovnem zastoju, zato bi morali biti pozorni na vse, kar nam lahko škoduje.

Prav gotovo je podobnih primerov, kot so gornji, še dosti. Najlažje jih vsak opazi v svojem delovnem okolju. Moramo si prizadevati, da bi na vse te slabosti pravočasno opozarjali in jih odpravili.

A. Novak

OBISKALI SO NAS...

Ljubljana je bila v prvih dneh oktobra gostitelj državno-partijske delegacije pobratenega mesta Tbilisi iz Gruzije. V okviru spoznavanja delovnih kolektivov mesta Ljubljane je delegacija med prvimi obiskala Litostroj. Po programu so si gostje ogledali tovarno, Izobraževalni center Litostroj ter se pogovarjali s predstavniki DPO, samoupravnih organov in z generalnim direktorjem Markom Kržišnikom. V razgovoru so se gostje zanimali za naš proizvodni program, organiziranost družbenopolitičnih organizacij ter samouprave. Ob koncu je stekel tudi pogovor o možnosti sodelovanja med kolektivoma Litostroj in zavodi »Elektrovozostroiteljstva« iz Tbilisija.

V sredo, 28. septembra, nas je obiskala delegacija mesta Bremen iz Zvezne republike Nemčije. Delegacija je bila v gosteh pri Zvezi sindikatov SRS in si je želela ogledati tudi Litostroj ter se razgovarjati s predstavniki naše delovne organizacije. Predvsem jih je zanimalo delo naše sindikalne organizacije, samoupravna organiziranost ter sistem izobraževanja oziroma šolanja kvalificiranih delavcev v našem izobraževalnem centru.

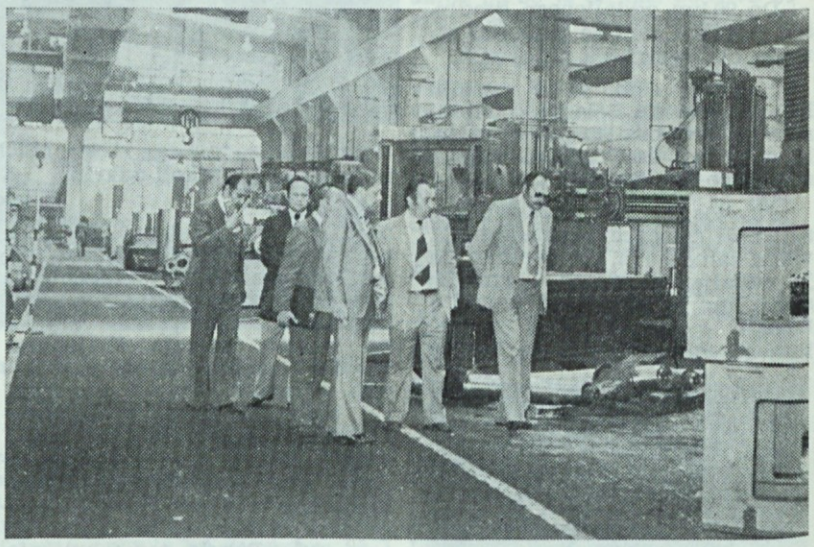

Novi ekonomski ataše pri sovjetski ambasadi v Beogradu si je ogledal našo proizvodnjo

160 MLADIH NA VRŠIČU

V petek, 7. oktobra smo se učenci prvih in tretjih letnikov izobraževalnega centra odpeljali na izlet na Gorenjsko, iz Tamarja preko Slemena na Vršič. Organizacijo športnega dneva je prevzela mladinska sekcija Litostrojskega planinskega društva na šoli s tovarišema Uhanom in Mažgonom na čelu. Vodniki so bili naši mladi planinci.

Vodje izleta so nam vso pot do Rateč opisovali preteklost mest, mimo katerih smo se peljali. Iz avtobusov smo videli tudi našo velikanko v Planici. Izstopili smo v Ratečah in se peš odpravili proti Slemenu.

Hodimo počasi in z enakomernim tempom, na čelu dolge kolone stopa tovariš Mažgon. Nekaj časa hodimo po zelo strmi in težavni poti, kjer nam lahko vsak trenutek spodrsne. Proti vrhu srečamo štiri gamse, ki nas spremljajo del poti. Žal pa nas sredi poti ujame dež in moramo vedriti.

Še malo in že smo na vrhu Slemena, kjer se oddahnemo in se naužijemo narave. Čez nekaj časa odrinemo proti Vršiču (1611 m). Ta pot, ki vodi navzdol, je veliko lažja. Tovariš Mažgon nam razkazuje naše orjake in tromejo med Italijo, Avstrijo in Jugoslavijo, zdaj hodimo veliko hitreje in po polurni hoji prispemo do Vršiča. V Tičarjevem domu nas čakata vroč čaj in enolončnica, tu si odpočijemo in po približno dveh urah posedemo v avtobuse in se odpeljemo proti domu.

Vozimo se v dolino. Tovariš Uhan nas opozori na plaz, kjer se lahko smučaš tudi poleti. Po nekaj prevoženih kilometrih se s spoštovanjem zazremo v steno, ki velja za eno najtežjih plezalnih poti pri nas. Vidimo tudi rusko kapelico ob cesti, posvečeno 400 ruskim ujetnikom, ki so med 1. svetovno vojno zgradili to cesto na Vršič.

Peljemo se naprej in po onesnaženem ozračju vemo, da se bližamo velikemu industrijskemu središču — Jesenicam. V avtobusu nekateri pojejo in se spominjajo doživetij z izleta, druge pa sta premagala spanec in utrujenost. Bližamo se Ljubljani. Pred šolo izstopimo, se poslovimo od tovarišev učiteljev in se jim zahvalimo za tako prijeten in koristen izlet. Ostal nam bo še dolgo v spominu, marsikdo izmed nas se je tokrat prvič srečal s tem prelepim koščkom slovenske domovine.

Saje in Peršič, 1 c.

Sosedje o nas

Tri desetletja našega soseda

3600 članski kolektiv Titovih zavodov LITOSTROJ praznuje v teh dneh 30-letnico svojega obstoja.

V teh treh desetletjih so v Litostroju napravili ogromen napredek, saj se danes lahko pohvalijo s skoraj 100.000 m² pokritih površin. Izdelke te tovarne poznajo v 55 državah po vsem svetu, kjer so jih največkrat tudi sami montirali.

Celotni dohodek Litrostroja znaša 1.320 milijonov dinarjev, kar polovico tega denarja ustvarijo z izvozom, kar je glede na to, da gre za kovinsko industrijo — zelo veliko.

Investicijska vlaganja Litrostroja bodo v prihodnjih letih dosegla vrednost 1200 milijonov dinarjev.

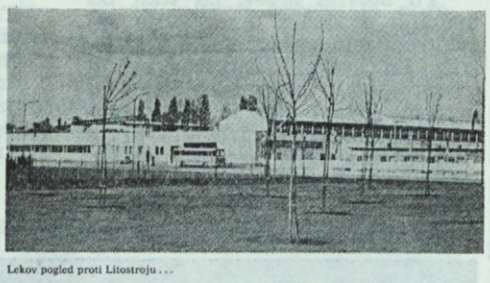

Lekov pogled proti Litostroju ...

Od turbin do vijaka

Njihov proizvodni program je izredno obsežen: od izdelave turbin do gradnje črpalk, viličarjev, žerjavov, cemetarn, hidravličnih stiskalnic in dieselovih motorjev. Ob vsem tem pa velja povedati, da je Litrostroj vseskozi razvijal lastno tehnologijo, folal svoje strokovnjake in se zato lahko povsem enakovredno postavi ob bok konkurentom iz industrijsko najbolj razvitih dežel. Da je temu res tako, potrjujejo tudi številna naročila, tako iz domovine kot tudi iz številnih dežel sveta.

Skrb za človeka

Tudi na področju družbenih odnosov so v Litostroju daleč pred vsemi. Tako kot so bili leta 1950, ko so že imeli prvi delavski svet in leta 1972 z ustanovitvijo TOZD. Tudi pri uresničevanju zakona o združenem delu so doslej napravili že velike korake. Lahko se pohvalijo s skrbjo za družbeni standard, za stanovanjske razmere delavcev, za njihovo letovanje itd.

Uspešni ekonomski rezultati

Vse to jim daje pečat velike, dobro organizirane in zato tudi ekonomsko izredno uspešne tovarne, ki je v letošnjem polletju presegla plan za okoli 10 % in ustvarila 47 milijonov ostanka dohodka. Seveda tudi Litostroj ni povsem brez težav, vendar jih s prizadevanjem vseh delavcev premaguje.

Zato lahko verjamemo glavnemu direktorju ing. Marku Kržišniku, ki je na tiskovni konferenci dejal, da Litostrojčani niso vedeli za ekonomske težave, ki so pestile naše gospodarstvo, saj v zadnjih letih v Litostroju krize ni bilo čutiti.

Dva »soseda« direktor Litostroja ing. Marko Kržišnik ter nat generalni direktor Borut Šnuderl.

TITOVI ZAVODI
LITOSTROJ
LIVARNA IN TOVARNA STROJEV
n. sol. o.
61001 LJUBLJANA
DJAKOVIČEVA 36
JUGOSLAVIJA

Zbor Društva prijateljev mladine

Društvo prijateljev mladine na območju krajevne skupnosti Litostroj je bilo ustanovljeno že v letu 1971.

Odbor društva je nekaj časa opravljal svojo funkcijo, vendar je zaradi raznih težav delo prekinil in to je na videz zaspalo.

Kljub temu smo v sklopu družbenopolitičnih organov, šolstva in vzgojno varstvenega zavoda na terenu izvršili razna dela, za katera lahko trdimo, da niso ravno malenkostna. Že večkrat pa se je pokazalo, da je pri vsaki organizaciji potreben tudi vodja, če hočemo, da teče delo nemoteno naprej.

Prav zaradi tega je bil 12. oktobra 1977 sklican zbor Društva prijateljev mladine. Na tem zboru je bil izvoljen nov odbor, podane pa so bile tudi smernice za delo odbora, ki seveda ne bo mogel uspešno opravljati svoje funkcije, če mu ne bomo pri tem pomagali vsi.

V začrtanih smernicah je bila med drugim poudarjena potreba po ureditvi igrišča pri šoli in po določitvi vrstnega reda uporabnikov tega igrišča.

Tudi letos je potrebno nuditi razvedrilo pa tudi sicer urediti povezavo med otroki, ki so v vzgojno varstvenem zavodu in tistimi v zasebnem varstvu.

Lahko poudarim, da je bila kljub majhnemu številu udeležencev zbora razprava po poročilu in nakazanih smernicah, ki jih je podala tovarišica Ivanka Kukovec, zadosti konstruktivna.

Tako bo imel novo izvoljeni odbor s predsednikom Radom Kukovcem in tajnikom Draganom Milojevičem zadosti trdno podlago za uspešno opravljanje svojega dela.

Ivan Šavor, ing.

SOZD ZDRUŽENA PODJETJA STROJEGRADNJE ZPS

kladivar

V soboto, 17. septembra so delavci Kladivarja v Žireh s krajani ter predstavniki delovnih organizacij SOZD Združenih podjetij strojegradnje, svečano odprli nove proizvodne prostore, v katerih sedaj že teče proizvodnja.

Postavljeni mlaji, transparenti, zastave in zbrani delavci te tovarne ter številni visoki gostje so prispevali k še veličastnejšemu praznovanju krajanov Žiri.

Na svečani otvoritvi je pozdravil goste in orisal dosedanji razvoj ter perspektive Kladivarja, direktor ing. Venčeslav Ambrožič.

Za njim je povzel besedo predsednik izvršnega odbora SOZD Združenih podjetij strojegradnje ing. Marko Kržišnik. Spregovoril je o vlogi in mestu Kladivarja v SOZD ZPS ter o pomenu združevanja sredstev amortizacije za skupne naložbe v interesu razvoja in izpolnjevanja slovenske strojegradnje. Le-ta mora postati sposobnejša in konkurenčna na domačem in tujem tržišču.

Na svečani otvoritvi je kot slavnostni govornik spregovoril tudi član zveznega izvršnega sveta, tovariš Janko Smole. Čestital je delavcem Kladivarja in vsem Žirovcem ob otvoritvi nove tovarne, saj se tako z njo ohranja in plodno razvija pretežno delavska žirovska skupnost. »Uspeli ste, ker ste uporni,« je dejal. »Ta vaša lastnost, znana za vaš kraj, je vaša smelost, obenem pa tudi pogoj, da si boste še vnaprej lahko zagotavljali boljše življenjske pogoje za razvoj celotne naše družbene skupnosti.«

Med govorniki na slavnosti je spregovoril tudi naš generalni direktor Marko Kržišnik.

O pomenu skupnih investicij članic ZPS v Kladivarju, bomo še pisali v skupni izdaji časopisa, ki bo predvidoma izšla v novembru, za vse delavce ZPS.

K. G.

Nove proizvodne hale DO KLADIVAR v Žireh

34 LET KOČEVSKEGA ZBORA

Narod si bo pisal sodbo sam...

V osvobojenem Kočevju so od 1. do 3. oktobra 1943 prvič v zgodovini zasedali svobodno izvoljeni odposlanci slovenskega ljudstva in zastopniki narodnoosvobodilnega gibanja. 572 odposlancev ter več delegacij in gostov je potrdilo dosedanje delo OF in njenega vodstva ter sprejelo resolucijo o nadaljnjih nalogah. Izvolili so tudi 120-članski odbor oziroma Vrhovni plenum OF, ki je predstavljal politično vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja in vrhovno oblast slovenskega naroda. Tokrat so izvolili tudi 10-člansko izvršilno telo ter 34-člansko slovensko delegacijo, ki je takoj nato odpotovala na II. zasedanje AVNOJ v Jajce.

K. G.

Človek, ki mu je življenje hobi

Prejšnji mesec je minilo 25 let, odkar se je tovariš Kramer zaposlil v naši delovni organizaciji. Svojo službo je nastopil v projektivi kot projektant v splošni strojegradnji, sedaj pa že 18 let dela v komerciali, kjer je šef projektivnega biroja SI za domači in tuji trg.

V razgovoru z njim človek nehote pomisli, da mu je vse, kar opravlja, hobi. Rad živi, rad hodi v službo, rad ima svojo družino, sodelavce, svoj prosti čas in rad pleše. Vse kar dela, dela z veseljem. Značilna zanj je neka neprestana notranja živahnost, ki se odraža v njegovem gibanju in v medsebojnih odnosih. Izraža se tako v njegovem stalnem hitenju, divjem zavzemanju za določene stvari, ki ga prizadenejo, kot tudi v vestnem odnosu do dela, ki ga opravlja ter nenazadnje tudi v stalni pripravljenosti na šalo. Skratka — zelo simpatičen sogovornik, ki ga je težko opisati. Mogoče pa ga bomo bolje spoznali iz razgovora:

»V Litostroju sem že zelo dolgo in veliko stvari se je med tem že spremenilo. Litostroj vsekakor kvalitetno raste, vendar pa mislim, da je šlo ponekod tudi malo navzdol. To velja predvsem za neposredne odnose. Včasih smo se med seboj več pogovarjali, bolj smo se poznali in tudi bolj smo sodelovali, danes pa smo nekako odtujeni in vsak se ukvarja pretežno s samim seboj. Seveda nas je bilo prej trikrat manj in tudi tempo današnjega časa je drugačen. A kljub temu! Prej bi inženirje lahko naštel skoraj na prste, danes pa jih je že okrog 200. To je vsekakor kvalitetna sprememba, vendar mi je žal za našimi neposrednimi odnosi.

Ko že govorim o spremembah, naj na hitro omenim še našo novo organiziranost. Mislim, da težav, s katerimi se ukvarjamo sedaj, ne bomo mogli rešiti le z novimi tozdi, temveč bi se morali malo več ukvarjati tudi z mislijo, kako delati ceneje. Nihče me ne bo mogel prepričati, da večje število tozdov lahko proizvaja ceneje. To je stvar, ki jo Litostroju zamerim, saj že mnogi drugi dosegajo našo kvaliteto z mnogo nižjo ceno. Seveda je cepljenje na nove tozde v prid samoupravnemu odločanju pa tudi posameznim fazam dela, ne pomaga pa nam pri rokih in cenah. Bojim pa se, da bomo z večjim številom tozdov občutno razširili naš administrativni aparat, to pa vsekakor dodatno bremeni proizvodnjo in dviga ceno izdelka.

por tret

Čas, ki sem ga preživel v Litostroju, je že tako dolg in ni nič čudnega, da sem dobil že tudi precej družbenopolitičnih in samoupravnih funkcij. Bil sem že večkrat v odborih sindikata, večkrat sem bil že član centralnega delavskega sveta, sekretar OO ZK, predsednik delavskega sveta SSP, sedaj pa sem predsednik OMRD v DS SSP. OMRD je pravi peklenski stroj samoupravljanja. Če primerjam to funkcijo predsednika delavskega sveta, je to odgovornejša funkcija. Vedno se moraš ukvarjati s posamezniki in tu je zelo težko biti objektiven. Na sestankih obravnavamo prav tako na tem področju najbolj neprijetne stvari, ki lahko pripeljejo do mnogih konfliktov. Tu gre navsezadnje za 500 ljudi in nikoli prej nisem pri svojem delu čutil take odgovornosti. Pri tem sem se veliko naučil in spoznaval ljudi z dobre in slabe plati.

Na splošno sem mnenja, da so OMRD uspešno opravili svoje poslanstvo. Osebno sem sicer vesel, da bo v bodoče OMRD izgubil svoje pristojnosti, načelno pa trdim, da je bila prejšnja razdelitev pristojnosti boljša. Delavski svet mora obravnavati veliko preveč stvari, da bi lahko tudi sedanje področje dela OMRD vestno in res vsestransko opravljal. Posvetovalna funkcija OMRD nikakor ne more biti enakovredna prejšnjim pristojnostim. Ta organ bi moral biti neke vrste strokovni organ, ki bi moral upoštevati mnenja vodstev, strokovnih služb in podobno.

Ne vem, če sem v svojem mandatnem obdobju izpolnil vse, kar so od mene pričakovali, vendar lahko rečem, da smo vsi člani našega OMRD delali pošteno in objektivno.

Takih in podobnih funkcij sem imel že dosti. Zdaj pa naj to naprej malo opravljajo še mlajši, ki jih vse preveč razvajamo, saj ne čutijo prave odgovornosti do družbenopolitičnega dela. Ampak da ne boste mislili, da se počutim že starega! Kje pa! Zelo sem še vitalen.

Ker ga tudi ostali poznamo kot takega, bi bilo čisto nemogoče, da se ne bi ob svojem rednemu delu ukvarjal še s čim.

Kaj delam v prostem času? Krampam. Ne boste verjeli, ampak fizično delo me res neverjetno sprošča. Delam majhen vikend na nekem zamočvirjenem področju in če je treba malo bolj zavihteti kramp, hitro zraven povem še vse tisto, kar v službi ne smem. To je torej moj trenutni hobi. Prvi in življenjski hobi je bil in je ples (zdaj plešem v glavnem le še po stanovanju in okrog vikenda), večerni hobi je tarok, zadnji hobi pa bodo vnuki. To vam lahko povem iz izkušenj, ko gledam svoje prijatelje. Govorijo samo še o vnukih in sam najbrž ne bom nič boljši.

S plesom pa se ukvarjam že zelo dolgo. Plesati sem začel leta 1946 in moj prvi plesni učitelj je bil mojstem Jenko. Za njim sem imel še veliko trenerjev in med njimi je bil eden iz Maribora, pa iz Avstrije in Nizozemske. To je bil hobi, ki mi je veliko pomenil, pa tudi veliko stal. Plesal sem vedno z ženo, pa je šel denar za moje in njene obleke, čevlje, plačevati je bilo treba treninge in tako naprej. Za razna tekmovanja nikoli nisem jemal izrednih dopustov, temveč je šlo vse na račun rednega dopusta. Za treninge pa sem porabil približno toliko časa, kolikor ga zdaj potrebujem za krampanje.

Najraje sem plesal latinskoameriške plese in tu sem imel tudi največ uspehov. To je najbrž tudi razumljivo, ker so to plesi modernejšega izvora in je bilo lažje ustvarjati nekaj novega. Med njimi mi je najljubši passadoble — španski ples, pri katerem ima veliko zaslug mojster Jenko, ki me je navdušil zanj. To je zelo temperamenten ples, ki ponazarja bikoborbe. Ampak kmalu bom rekel, da je moj najljubši ples angleški valček, ker tako govorijo vsi tisti, ki so že malo v letih.

Zadnjič sem nastopil pred trinajstimi leti, to je bilo 6. decembra 1964 na mednarodnem prvenstvu v Celju. Imel sem okrog 150 mednarodnih nastopov in mislim, da jih pri nas nihče ni imel toliko. Med pomembnejše uspehe lahko prištejem to, da sem bil 8 let državni prvak, štirikrat sem bil mednarodni prvak Jugoslavije, na Evropskih prvenstvih pa sem dosegal najrazličnejša mesta. Od vseh diplom, pohval in pokalov hranim le najpomembnejše, take, ki so neke vrste mejniki ali pa me nanje vežejo spomini.

Ko sem se prenehal tako aktivno ukvarjati s plesom, sem bil še nekaj časa plesni učitelj in trener ter mednarodni sodnik. Dolgo sem bil tudi član in funkcionar v Zvezi plesnih organizacij Slovenije, vendar sem pred dvema letoma tudi s to dejavnostjo prenehal. Tako mi ostaja več časa za mojo družino.

O samem plesu pa lahko povem še naslednje. Preko njega sem spoznal svet, v stikih z ostalimi plesalci pa različne narodnosti, značaje in ljudi. Da sem se spoznaval z ljudmi različnih narodnosti in značajev, mi veliko pomaga pri opravljanju sedanjega dela. Nenazadnje sem se pri tem naučil tudi veliko jezikov, kar mi sedaj zelo koristi.

Bilo pa je tudi veliko prav zabavnih trenutkov. Včasih smo moški pri plesu nosili nogavice s podvezicami. Enkrat se mi je taka podvezica — elastika odvezala in se vlekla po tleh za menoj. Tisti, ki je plesal za menoj, mi je stopil nanjo, jo nategnil in odfrčal. Vendar sva kljub temu še vedno dobra prijatelja. Nekoč pa je moja žena med plesom izgubila čevelj in sva ga potem lovila naokrog. Takih stvari se mi je dogajalo vse polno. Mogoče nekatere tedaj niti niso bile tako smešne, sedaj pa se prav nasmejim, ko se jih spominjam.

Ples je tema, ob kateri se je tovariš Kramer najbolj razživel. Čeprav ni dosti govoril, koliko se danes še ukvarja z njim, sem prepričana, da se še vedno rad zavrti.

Ples je zelo dinamičen šport, ki bistri duha, saj je povezan s kultivirano glasbo. (Tovariš Kramer misli pri tem na standardne plese, saj pravi, da nič ne da na tisto je-je glasbo, na katero pleše njegova hčerka). Ples človeka nehote prisili, da združi tisto najlepše, kar je v glasbi in gibanju. Najlepše pri tem športu pa je to, da se pri tem lahko udejstvuješ skupaj s partnerjem ter tako z njim enakovredno deliš srečo in uspehe.

M. H.

ODGOVOR NA ČLANEK

»Človek in njegov odnos do narave«

Kot mnogo drugih sem tudi jaz prebral članek z omenjenim naslovom, ki ga je napisal tovariš Dejan Vončina.

Lahko rečem, da sta prvi dve tretjini članka napisani tako, kot bi ga, če bi pisal članek na temo, napisal tudi sam. Vsekakor pa se ne morem strinjati, in tudi mnogi drugi so takega mnenja, z zadnjo tretjino članka, kjer so podane obtožbe na račun krajevne skupnosti.

Pisec se sprašuje, kaj dela krajevna skupnost, da dopušča take neurejenosti na svojem terenu. Toda najprej se vprašajmo: Kdo je krajevna skupnost?

To je sedež, kamor se krajani lahko obrnejo s svojimi težavami, ali pa z vprašanji, ki jih zanimajo. Na tem sedežu so tajnik, administrator in vojaški referent, ki dela skrajšan delovni čas. Vse krajane predstavlja krajevna skupnost oziroma delegati, ki so jih ti krajani izvolili.

Mnogi krajani mislijo, da bodo sedaj samo ti delegati opravljali delo namesto njih. Res bodo delali, vendar pa ne morejo za vsemi pospravljati tudi raznih odlagališč navlake, ki nikakor niso vredna današnje stopnje kulture.

Ti delegati so prostovoljci in za opravljanje delegatske funkcije porabijo večino svojega prostega časa, ne da bi bili za to plačani. Če pa kaj ni prav, so krivci oni, ki delajo zastonj in tudi za tiste, ki nočejo delati, ampak mnogokrat družbi celo škodujejo.

V zadnjih treh letih je krajevna skupnost vsako leto dvakrat organizirala odvoz raznega kosovnega materiala, ki se nam nabira po kleteh in podstrešjih. Nekaterim pa je, izgleda težko odnesti nepotrebne reči v določenih dneh na določena mesta.

Prav tako vsak krajan dobro ve, kam sme odložiti tak odpadni material, zato so razni napisi o prepovedi odlaganja povsem odveč.

Končno se lahko vprašamo, kje so hišni sveti, ki so prvi poklicani, da preprečujejo take in podobne pojave, saj le-ti mnogokrat vedo za povzročitelje nereda, vendar jih krijejo.

Ko bomo res vsi skrbeli za red in čistočo, takih črnih odlagališč oziroma smetišč na našem terenu gotovo ne bo več.

Ivan Šavor, ing.
predsednik zbora delegatov
krajevne skupnosti Litostroj

Počitniška zamenjava s Poljaki

V začetku oktobra je sindikalna delegacija Litostroja na povabilo Poljakov obiskala podjetje WSK »Delta Mielec«, v mestu Mielec.

Omenjena delovna organizacija sodeluje že več let z ladjedelnico Split, z njo si vsako leto zamenjuje počitniške kapacitete, sodelujejo pa tudi na športnem in kulturnem področju. Prav zaradi tega pa smo na predlog Splitčanov začeli razgovor tudi mi.

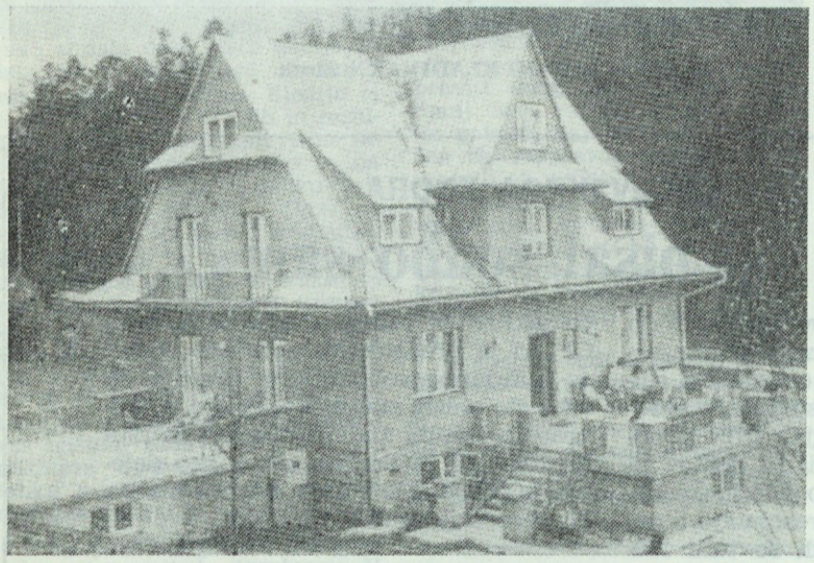

Počitniška hišica v Krynici, kjer bomo stanovali med počitnicami na Poljskem

WSK Mielec je podjetje v mestu Mielec, ki je oddaljeno 300 kilometrov od Varšave in 140 kilometrov od Krakova in ima 40 tisoč prebivalcev. V samem podjetju je zaposlenih 20 tisoč delavcev. Njihova proizvodnja je zelo pestra. Glavni proizvod je proizvodnja letal za potrebe poljedelstva, letal za učenje pilotov, avtobusov, kombijev in malih golf akumulatorskih avtomobilov. Poleg tega izdelujejo še vrsto drugih izdelkov, predvsem iz aluminijastih elementov.

Ob obisku naše sindikalne delegacije so nam predlagali zamenjavo počitniških kapacitet v njihovem rekreacijskem domu, ki je oddaljen od Mielca 160 km proti češki meji v mestecu KRYNICA. KRYNICA je letoviški kraj z znanimi mineralnimi vrelci. V zelo prijetnem okolju lepo urejenih hotelov in kavarn je ob samem gozdu tudi njihova počitniška hišica s 30 ležišči, ostale sobe pa je možno najeti v zasebnih hišah v bližini njihovega doma. Dosežen je bil načelni dogovor za izmenjavo 45 oseb po 10 dni, skupina, ki bo v prihodnem letu letovala v tem kraju od 25. VI. do 4. VII, se bo tja odpeljala z avtobusom preko Dunaja in Bratislave in se vračala preko Budimpešte in Blatnega jezera v Ljubljano.

Kaj vse je zanimivega na Poljskem? V KRYNICI bodo organizirani naslednji izleti:

— izlet v 120 km oddaljeni Krakov, 800 let staro in zelo zanimivo mesto,

— izlet v znano taborišče AUSCHWITZ, ki je oddaljeno 160 km,

— izlet v 70 km oddaljen rudnik soli, ki slavi po originalnosti zgrajenih mest in skulpture iz soli,

— izlet v enega od bližnjih mest.

Za malo denarja pa se lahko s taksijem odpeljete v oddaljene kraje. Po samem mestu si lahko naročite kočijaža, ki vas bo za 100 zlotov prevažal celo uro.

(Ugodna menjava za 1 din je je 1,8 zlota) Bivanje poljske skupine v Jugoslaviji bo določeno kasneje, ko bo njihova delegacija obiskala Litostroj. V prihodnjem letu, ko bo njihova kulturna skupina nastopila v Splitu in ZR Nemčiji, se nam obeta lepa prireditev poljske folklore tudi v Ljubljani.

Samo mestece Mielec, kjer je omenjena tovarna, je poznano po znanih športnikih in športnih objektih, ki jih je zgradilo prav to podjetje. Najbolj je razvit nogomet, njihov klub STAL igra v prvi ligi, gojijo pa tudi odbojko, rokomet in košarko.

Mesto s 40 tisoč prebivalci ima stadion za 35 tisoč gledalcev! Prav toliko jih sprejme tudi pokrita dvorana z igrišči za odbojko, rokomet ali košarko z olimpijskim zimskim bazenom vključno z garderobami in rezervnimi prostori.

M. V.

Dom zdravlja v Krynici

POŠKODBE V SEPTEMBRU 1977

TOZD/DS	število poškodb	število izgubljenih delovnih dni
TOZD PUM		
— livarna sive litine	6	110
— livarna jeklene litine	6	109
TOZD FI	16	236
TOZD PZO	7	84
TOZD IVET	3	65
TOZD SE	1	1
TOZD ZSE	1	8
DS SSP	2	45

Iz podatkov je razvidno, da smo v naši delovni organizaciji imeli v mesecu septembru 42 poškodb, od tega so se tri pripetile na poti v službo oziroma iz službe.

Zaradi poškodb smo izgubili 658 delovnih dni, ali povprečno 15,6 delovnih dni na eno poškodbo.

Glavo si je poškodoval 1 delavec, oči 4, telo 1, prste rok si je poškodovalo kar 25 delavcev, ostali del roke 4, noge pa 7 delavcev.

Največ poškodb se je pripetilo v ponedeljek — 11, v sredo — 10, v torek — 8, v petek — 7, v četrtek 5 in v soboto — 1 poškodba.

V septembru smo imeli 18 poškodb manj kot v istem mesecu lani. Lani smo zaradi poškodb izgubili 697 delovnih dni, ali povprečno 11,6 delovnih dni na eno poškodbo, kar je manj kot v letošnjem letu.

Služba varstva pri delu

V slovo

V sredo, 21. septembra 1977 smo se za vedno poslovili od našega zvestega sodelavca tov. IVANA ŠKAFARJA. V našem podjetju se je zaposlil leta 1957 in delal vseskozi kot ostrilec — specialist pri ostrenju stružnih nožev. Po kratki bolezni je nenadoma umrl v 52. letu starosti. Vrzel, ki je nastala z njegovo smrtjo, bo še dolgo ostala. Ohranili ga bomo v lepem spominu, njegovi družini izrekamo iskreno sožalje.

ZAHVALA

Ob izgubi dragega moža in očeta ŠTEFANA JEŽA, se najlepše zahvaljujem vsem, ki ste ga spremljali na zadnji poti. Hvala za pomoč, posebno pa njegovim sodelavcem iz TOZD — servis.

Žalujoča družina

Kino klub LITOSTROJ

15

1. Psihološke osnove montaže

Zaporedje posnetkov temelji na pogledu ali misli gledalca. Vsak posnetek kaže to, kar je hotel gledalec videti v prejšnjem posnetku. Zamislimo si osebo, ki je skrita na preži, naslednji posnetek pa kaže osebo, na katero prva preži. Ali pa je človek zaslišal šum in hoče dognati njegov vzrok, naslednji posnetek bo pokazal (toda samo gledalcu), da je šum povzročila mačka. To je veljalo za zaporedje posnetkov v istem prizoru. Za prehod od prizora na prizor so zahteve bolj zapletene (glej poglavje Prehodi). Vsekakor si morajo tudi prizori slediti tako, da ustrezajo gledalčevemu zanimanju za potek zgodbe.

Vsak posnetek mora vsebovati nek element nepotešenosti, ki vzbudi v gledalcu radovednost, kaj se bo v naslednjem posnetku zgodilo. Naslednji posnetek pa mora to radovednost potešiti, hkrati pa prinesti nov element radovednosti. Tako dobimo **psihološko napetost** zgodbe, ki pa se mora istočasno razvijati tudi **dramatsko.** Pripovedovati mora zgodbo, sicer dobi gledalec občutek, da so posnetki nepotrebni. Isto velja za zvezo med prizori ter sekvencami.

Veliko dogodkov iz vsakdanjega življenja je treba osvetliti in pogledati z več strani, da bo gledalcu vse jasno. Pri tem ima montaža filma izreden pomen, ker dogodke razčlenjuje in jih proučuje ter povezuje v logično zaporedje.

2. Ustvarjalne funkcije montaže

a) **Občutek gibanja.** Film sestavlja veliko število zaporednih slik, ki nam pričarajo občutek gibanja. To je zlasti dobro razvidno v risankah ali rasti kristalov.

b) **Občutek ritma.** Z montažo različnih dolžin posameznih planov pričaramo občutek »ritma« filma, ki je za umetniško in dramatsko vrednost filma izrednega pomena.

c) **Ustvarjalec ideje**

Z montažo velikokrat tudi ustvarimo idejo. Npr. v nekem filmu je montiranih več prizorov, ko uničujejo ali sežigajo žito v letih krize leta 1930, s prizorom sestradanega otroka z žalostnimi očmi. Ideja je: nečloveška malomarnost, ki je hkrati odgovorna za uničevanje izdatnega bogastva in za bedo neštetih ljudi.

3. Pravila montaže

a) Med dvema posnetkoma mora biti nepretrgana zveza v materialni vsebini.

b) Nepretrgana zveza v dinamični vsebini (če človek hodi v enem posnetku od leve proti desni, ne sme v naslednjem posnetku hoditi od desne proti levi, ker bi dobil gledalec občutek, da se vrača).

c) Prehod od enega plana k drugemu naj bo postopen (splošni, srednji, bližnji, veliki plan ali obratno). Ne moremo npr. najprej pokazati množice, nato pa takoj veliki plan medaljona na ženskem vratu, ne da bi uporabili vmesne plane.

d) V glavnem velja pravilo, da se morajo sekvence ali celo filmi sami začenjati ali zaključevati s srednjim planom. Obstajajo sicer številne izjeme, kjer se film pričenja ali končuje z velikim planom, kar drži gledalca v polni dramski napetosti še dalj časa.

e) Planov različnih dolžin ne stikamo skupaj, sicer bomo naredili vtis raztrganega in neurejenega stila.

4. Različne vrste montaže

a) **Ritmična montaža** ima predvsem metrični videz, in sicer glede na dolžino posnetkov, kakor jo določa stopnja psihološkega zanimanja, ki ga vzbuja vsebina. Posnetek ne dojemamo od začetka do konca enako. Najprej ga prepoznamo in lokaliziramo. Nato nastopi trenutek največje pazljivosti, ki zajame pomen in smisel posnetka. To je kretnja, beseda ali premik, ki prispeva k razvoju dejanja. Nato se pazljivost zmanjša in če se posnetek še nadaljuje, nastane trenutek dolgočasja in nestrpnosti. Če je vsak posnetek odrezan natančno v trenutku, ko oplahne zanimanje, bomo ves čas napeti in rekli, da ima film ritem — ritem pazljivosti.

b) **Linearna montaža** organizira film v eno enotno dejanje. Prizori so razporejeni po logičnem kronološkem redu.

c) **Obrnjena montaža** je tista, ki prevrača kronološki red prizorov in svobodno preskakuje (enkrat ali večkrat) iz sedanjosti v preteklost pa zopet nazaj (npr. »Plesala je eno samo poletje«).

d) **Izmenična montaža** temelji na strogi sočasnosti dveh ali več dejanj, katere kaže vsako zase, a se najpogosteje na koncu združijo. Tako so grajeni filmi z zasledovanji, kjer nekdo beži, drugi pa ga lovi in končno ujame.

e) **Vzporedna montaža:** dvoje ali več dejanj je izpeljanih v strnjeni vrsti tako, da jih prekinjajo izseki, ki pripadajo izmenično vsakemu izmed njih. Pri tem dejanja sicer potekajo v filmu vzporedno, toda časovno so lahko zelo zamaknjena. Namen te montaže je, da pri soočenju različnih izsekov nastane ideološko nov pomen. Najslavnejši primer te montaže je v Griffithovem filmu »Nestrpnost«, kjer potekajo vzporedno štiri dejanja: Kirovo zavzetje Babilona, Kristusovo trpljenje, pokol v Šentjernejski noči in sodobna ameriška drama. Nedolžen človek je po krivici obsojen na smrt, primerjave pa kažejo, da je bila nestrpnost vedno in povsod.

16

Ta vrsta montaže je najfinejša in istočasno najmočnejša.

IX. GLOBINA POLJA

V fotografski tehniki je globina polja področje, v katerem so vsi predmeti, prikazani na posnetku, ostri in to pri določeni goriščni razdalji objektiva in določeni zaslonki. Globina polja je tem večja, čim manjša je goriščna razdalja objektiva.

Pri filmu je problem isti kot pri fotografiji, le da je tu globina polja mnogo važnejša. Predmeti, ki jih snemamo, se namreč gibljejo in giblje se tudi kamera. Pri režiji v globino so razporejeni ljudje in predmeti v več planov istega izreza. Gibanje se vrši iz enega plana v drugega v smeri osi filmske kamere, medtem ko se pri gledališču gibljejo ljudje v glavnem le v eni ravnini. Pomembnost tega dejstva za film je težko dovolj poudariti. O tem se je veliko pisalo leta 1945, kljub temu, da je globinsko režijo uporabljal Griffith v filmu »Mušketirji« že leta 1910. Tu se približa igralec kameri do velikega plana, medtem ko ostanejo statisti v ozadju povsem jasno razvidni. Res pa je, da so bile takrat tudi tehnične možnosti še zelo slabe.

Lepo je viden smisel za prostor v Renoirjevem filmu »Pravilo igre«, kjer gibanje kamere in globina polja pretežno nadomeščata klasično montažo. Kot primer globine polja je prizor, kjer vidimo v dolgi veži v prvem planu Jurieuxa in La Chesnaya sredi razgovora, zadaj v globini Lisetto, ki ju posluša, prav v ozadju pa (najmanj trideset metrov proč od kamere) Octava, ki tiho kliče Lisetto in jo prosi, naj pride k njemu. Lahko si predstavljamo, da bi potrebovala manj drzna režija za isti prikaz oseb, njihovih kretenj in prostorskih odnosov pet do šest različnih posnetkov.

Na splošno nam omogoča globina polja dolžinsko režijo; ljudje ne vstopajo več z desne proti levi, temveč iz ospredja ali ozadja in se gibljejo v osi tako, da se približujejo ali oddaljujejo v skladu z važnostjo trenutnih besed ali dejanj. Dosežemo lahko tudi presenetljive dramatske učinke, npr. vstop človeka ali predmeta v veliki plan, ki preseneti gledalca: v fimu »Tri strani dnevnika« kaže kamera v poboljševalnici najprej lepak, kjer beremo večkrat natisnjeno besedo »Prepovedano«. Nato se pojavi v prvem planu obrita glava in krvniški obraz nadzornika, ki vstane izza pisalne mize. Ta učinek pa lahko spremlja še gibanje kamere. V filmu »Močnejši od hudiča« zapusti kamera z odmikom dva človeka, ki se zaupno pogovarjata in pokaže v prvem planu nekoga, ki jima prisluškuje.

Pri uporabi globine polja vidimo dve različni želji:

— Vkleniti osebe v dekor z dolgimi sattičnimi posnetki, kjer poudarja negibnost kamere psihološko vrednost drame (daje občutek zaprtosti, zadušnosti, ujetosti . . .)

— Dramatičnost je poudarjena z globinskim razvrščanjem planov, pri tem pa ne opušča tradicionalne montaže. Dosežemo presenečenja ali sočasnost raznih dejanj, npr. v filmu »Državljan Kane«, kjer predpisujeta v prvem planu oče in mati pogodbo, medtem ko vidimo v ozadju skozi okno mladega Kana, ki se igra v snegu.

Znan je slavni filmski prizor v kuhinji iz filma »Bliščc Ambersonovih«, saj traja en sam posnetek pet minut v eni sami kratki vožnji. Izrez se le malo spreminja in to samo zato, ker doseže drama tu izredno napetost in zapletenost. Takšno uporabo sekvenčnega posnetka lahko opravičuje le estetski in dramatski namen.

Tako je globina polja v nasprotju s klasično montažo uvedla prikaz sveta kot celote; prostor ni več razdrobljen in razkosan v časovne delce, ampak nastopa v velikih gmotah.

Omeniti moramo novejši tehnični napredek filmskih kamer, to so objektivi s spremenljivo goriščno razdaljo (transfokatorji, zoom), ki omogočajo režiserju tako imenovane optične vožnje. Te vožnje so samo navidezne, ker jih ne spremlja gibanje kamere in ker potekajo samo v optični osi; zato jih tudi omenjamo v okviru globine polja. Te optične vožnje dajo režiserju neskončno svobodo in omogočajo senzacionalne učinke, ki so drugače povsem neizvedljivi. V filmu »Južne zvezde« vidimo v prvem planu alpinista, ki visi na skalnati steni, nato nas hitri odmik vrne v celotno pokrajino: človek je le drobna in krhka žuželka, ki pleza čez orjaško konico stene Velikega Kapucina v Alpah. Režiser poišče v splošnem planu poljubno podrobnost, ki jo želi prikazati v velikem planu.

Odkritje izraznih možnosti globine polja in njegova zavestna uporaba pomenita v razvoju filma važen korak. To odkritje, ki so ga deloma izzvale tehnične iznajdbe, govori o naporih filma, da se osvobodi vpliva gledališča z novim vključevanjem prostora in časa v režijo.

Ing. Peter Poženel

SOZD ZDRUŽENA PODJETJA STROJEGRADNJE LITOSTROJ
GLASILO DELOVNE ORGANIZACIJE TITOVI ZAVODI LITOSTROJ

Glasilo delovne organizacije Titovi zavodi Litostroj izhaja mesečno (s posebnimi prilogami) v nakladi 5500 izvodov — Ureja ga uredniški odbor v sestavi: Stanislav Bradeško, dipl inž., Milan Vidmar, Janez Oprešnik, Vukosav Živkovič, Leopold Šolc, dipl. inž., Hrabroslav Premelč, Janez Stražišar, dipl. inž., Milan Jurjavčič, Ivan Elikan.

Glavni in odgovorni urednik Ivan Elikan, tehnični urednik Estera Lampič.

Telefon uredništva 56-021 (h. c.) interna 246 — Poštnina plačana v gotovini — Rokopisov ne vračamo — Tiska Tiskarna Ljubljana.

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu 421-1/72.

Pobratimi iz Pesara

Ljubljana je zadnje dni septembra in prve dni oktobra gostila delegacijo pobratenega mesta Pesaro iz sosednje Italije. Delegacija je v svojem programu obiskov in stikov z delovnimi organizacijami mesta Ljubljane obiskala 30. septembra tudi Litostroj.

Pogled na del obale in mesta Pesaro ob Jadranskem morju v sosednji Italiji

Delegacija iz Pesara ob ogledu livarne sive litine

Goste so pozdravili, spremljali in se z njimi pogovarjali predstavniki družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organov ter vodstva podjetja. Najprej jih je pot vodila skozi našo tovarno, kjer so se gostje zanimali za delovne pogoje in druge delovne razmere naših delavcev, še posebej na težkih delovnih mestih. V pogovoru, ki je sledil v prostorih delavske restavracije, pa je predvsem tekla beseda o naši samoupravni organiziranosti, delovanju družbenopolitičnih organizacij, proizvodnem programu ter ekonomskem položaju Litostroja.

Pogovor je bil dolg, zanimiv in prijateljski, saj so gostje tudi praktično lahko spoznali in doživeli del naših družbenopolitičnih in samoupravnih razmer.

Ob odhodu so poudarili, da je srečanje z Litostrojem obogatilo medsebojno spoznavanje in vezi naših pobratenih mest.

Ker mnogi ne poznajo vseh dimenzij pobratenja Ljubljane in Pesara, naj povemo, da uspešni bratski stiki med obema mestoma trajajo letos že enajsto leto.

Nosilec stikov sodelovanja in pobudnik je bila skupščina mesta Ljubljane in podoben oblastveni organ mesta Pesara. Ti stiki pa so obogateni tudi s sodelovanjem sindikatov obeh mest in preko njih z delavci posameznih delovnih organizacij. Prav tako se uspešno razvija sodelovanje med organizacijo ZK mesta Ljubljane in partijsko organizacijo mesta Pesaro. Čeprav je uradno sodelovanje oziroma pobratenje steklo šele v letu 1966, naj povem, da sega izvor simpatij med obema mestoma že v leto 1943. Tedaj so se mnogi Ljubljančani, zaprti v okolici Pesara, po razpadu fašistične Italije skupaj z naprednimi prebivalci Pesara organizirali v okviru italijanskega odporniškega gibanja v partizanski bataljon Stalingrad. Tako so mnogi borci obeh mest prijateljstvo skovali že v skupni borbi za osvoboditev narodov med drugo svetovno vojno.

K. G.

II. LITOSTROJSKI KROS

Smučarska sekcija pri Konferenci OOS Litostroj je 5. oktobra 1977 ob Koseškem bajerju organizirala tekmovanje v krosu za delavce Litostroja in učence Izobraževalnega centra. Kros je bil posvečen 30. obletnici naše delovne organizacije in praznovanju Titovih jubilejev, bil pa je tudi priprava in izbirno tekmovanje za občinski kros.

Tekmovanje je zelo uspelo, organizacija v rokah smučarske sekcije ob sodelovanju ZTKO Ljubljana-Šiška je bila dobra, le z udeležbo ne moremo biti povsem zadovoljni. Nastopilo je 105 tekmovalcev, to pa v primerjavi z vsemi zaposlenimi nikakor ni veliko. Pohvaliti velja učence IC Litostroj, ki so se krosa udeležili v velikem številu. Poleg naših učencev so se tekmovanja udeležili večinoma smučarji, ostalih pa ni bilo veliko. Kje so bili ostali člani kolektiva? Morda si nekateri na tekmovanje ne upajo zaradi strahu pred slabo uvrstitvijo? Tem naj povemo, da je kros lahkoten tek v naravi, kjer ni toliko pomembna uvrstitev, pač pa sodelovanje, množičnost. Znano je, da je tek v naravi najboljše zdravilo proti nevšečnostim, ki nastopajo pri današnjem tempu življenja zaradi nepravilne **prehrane, pomanjkljivega gibanja** in živčnih obremenitev.

Poudarimo naj tudi, da smo edina organizacija združenega dela v občini Ljubljana-Šiška, ki je v letošnjem letu organizirala kros za člane kolektiva.

Še nekaj podatkov o tekmovanju. Najprej so startali IC Litostroj na 1700 m dolgi progi, ki je potekala ob robu Koseškega bajerja, po travnikih in po gozdu. Rezultati so bili dobri, udeležba pa odlična.

Naslednji so startali stari veterani, prav tako na 1700 m, z njimi pa tudi edini prijavljeni članici, ki sta se zelo dobro odrezali.

Najzanimivejši je bil tek članov na 3200 metrov, kjer so šele zadnji metri odločili zmagovalca.

Prvi trije v vsaki kategoriji so prejeli diplome.

Ob koncu naj povemo, da bo litostrojski kros postal tradicionalen in ga bomo organizirali vsako leto.

Želimo si, da bi se prihodnje leto zbrali v večjem številu.

Rezultati II. krosa Litostroja:

— Učenci IC Litostroj:
1. Milenko FUŠ
2. Vlado KRIŽANIČ
3. Božo STARAŠINIČ

— Članice:
1. Mira ŠČEK
2. Silva JARC

— Veterani:
1. Branko SRŠEN
2. Janez GROM
3. Karel ROUDI

— Člani:
1. Srečko PIRMAN
2. Šime KARADJA
3. Miroslav KASAPOVIĆ

L. Sazonov

ZAHVALA

Po povratku iz počitniškega doma v Fiesi, kjer sva z ženo preživela zares lepe in prijetne dni, bi se rad najtopleje zahvalil sindikalni organizaciji Litostroj, ki nama je to omogočila. Ponovno sem imel priliko srečati se s starimi prijatelji in sodelavci, s katerimi sem vrsto let delal v tovarni. Obenem pa bi se rad zahvalil tudi osebju v Fiesi za vso izkazano pozornost.

Želim si, da tako povabilo sindikata ne bi bilo zadnje, saj mi v prvi vrsti pomeni ponovni stik z mojo delovno organizacijo in njenimi člani, seveda pa tudi lep in prijeten oddih. Za vse še enkrat najlepša hvala.

Štefan Kovač

ZAHVALA

Ob smrti mojega dragega očeta Jožeta NOVLJANA se najlepše zahvaljujem za izrečeno sožalje in podarjeni venec vsem sodelavcem iz delavske restavracije.

hčerka Marija Omejc

ZAHVALA

Ob smrti mojega dragega moža Jožeta ZAKRAJŠKA se najtopleje zahvaljujem vsem, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti. Posebej se zahvaljujem njegovim sodelavcem iz TOZD IVET in litostrojski godbi, ki mu je zaigrala ob slovesu.

žena Marija z družino

31. OKTOBER — SVETOVNI DAN VARČEVANJA

Z uvedbo denarja se je naturalna oblika varčevanja spremenila v denarno, s tem pa so za varčevanje nastopile široke možnosti. Ko se je denar uveljavil kot plačilno sredstvo, so se pojavile tudi prve ideje o potrebi varčevanja, pa tudi zamisel o ustanavljanju specializiranih ustanov za zbiranje prihrankov.

Hranilniška misel sega daleč nazaj v preteklost, saj je že pred več kot 360. leti Francoz Huegas Delestre nakazal potrebo po organiziranem varčevanju prebivalstva. Leta 1778 so v Hamburgu ustanovili splošno preskrbovalno ustanovo, ki je v svojih pravilih poudarila, da je »ustanovljena za dobro marljivih oseb obeh spolov, kajti, tudi majhni prihranki v hudih časih veliko pomenijo, z nekaj obrestmi pa še več. S svojo marljivostjo in varčnostjo naj tako koristijo sebi in državi...«.

Ob koncu 19. stoletja so hranilnice različnih dežel začele navezovati medsebojne poslovne stike. Leta 1924 so v Milanu ustanovili mednarodni inštitut za varčevanje. Takrat so sklenili: »31. oktober naj bo vsako leto praznik varčevanja po vsem svetu, da bi se z ustno in pismeno besedo širila načela in ideje varčnosti«.

Zgodovinsko dejstvo je, da se z delom ustvarja vrednost in da se z varčevanjem ustvarjena vrednost varuje in pomnožuje. To pomeni, da je prav varčevanje posredno ustvarilo bogastvo posamezne gospodarske celice, vsega naroda in vsega človeštva. Zaradi tega posvečajo veliko pozornost varčevanju že v kapitalističnih državah, posebno pa še v državah s socialistično družbeno ureditvijo.

Varčevanje razvija pri človeku občutek zmernosti in ga usmerja k bolj urejenemu življenju. Vsak varčevalec je nasprotnik razsipništva in se ne zadolžuje lahkomiselno. Varčevanje uči človeka skromnosti, odpovedovanja sedanjih zadovoljstev v korist bodočih potreb. Ko se človek odloči za varčevanje, razvija v sebi občutek nesebičnosti. Varčeval namreč ne bo samo zase, ampak tudi za blaginjo svojih bližnjih.

Vsakdo, ki ima prihranek na hranilni knjižici, občuti določeno neodvisnost, samostojnost, samozavestnost, določeno varnost v življenju in delu ter brezskrbno gleda v bodočnost.

Z vidika družbene skupnosti varčevanja dopolnjuje družbeno akumulacijo, ker se denar preko bančnega sistema ponovno vrača v gospodarstvo, prispeva k razvijanju proizvodnih sil, pospeševanju procesov in ustvarjanju pogojev za materialni in kulturni napredek družbe.

Prav v naši socialistični družbeni ureditvi je treba posvečati veliko pozornost vzgoji varčevalne zavesti posameznika. Kdor se namreč ni naučil varčevati s svojim premoženjem in dohodki, ta tudi ne bo imel pravilnega odnosa do družbene lastnine.

Mednarodni inštitut za varčevanje je ob svoji ustanovitvi leta 1924 objavil naslednji razglas: »Delo in varčevanje sta najmočnejša dejavnika na poti k blaginji, napredku in dostojanstvu vsakega posameznika«.

Varčevanje naj resnično postane navada, potreba in vrlina vsakega člana naše družbene skupnosti.

Združenje poslovnih bank in hranilnic SRS

ZBOR KRAJANOV KRAJEVNE SKUPNOSTI LITOSTROJ

V četrtek, 13. oktobra 1977 je bil zbor krajanov terena Litostroj. Organizatorji so bili nad udeležbo prijetno presenečeni, saj je bila dvorana Izobraževalnega centra hitro polna, pa tudi dodatne sedeže so udeleženci kmalu zasedli.

Na zboru so bila podana dopolnila statuta občine in mesta Ljubljane, kakor tudi pravila SZDL.

Ker velikemu številu delegatov poteče mandat v marcu 1987, je bilo na zboru verificiranih veliko kandidatov, ki naj bi nadomestili te delegate. Nismo še predvideli, na katerem področju naj bi kdo delal, to bomo dopolnili pozneje.

Krajani so na zboru opozorili tudi na probleme, ki bi že morali biti rešeni.

Problemov je veliko. Postopoma pa bi jih morda lahko rešili, če bi jih seveda reševali vsi. Tudi z udeležbo na zborih krajanov bi veliko prispevali k reševanju posameznih vprašanj.

Ivan Šavor, ing.
predsednik zbora delegatov krajevne skupnosti Litostroj

ODŠLI SO V POKOJ

Vsem upokojenim se zahvaljujemo za njihovo dolgoletno delo in zvestobo Litostroju in jim želimo veliko zdravja in sonca v naslednjih letih

1. 9. letos je odšel v pokoj Janez MIHELČIČ, lanser v planski operativi. V Litostroj je prišel 22. avgusta 1956

15. septembra je odšla v zasluženi pokoj Marija FINC, referentka v planskem oddelku. Naša sodelavka je bila od 28. marca 1955.

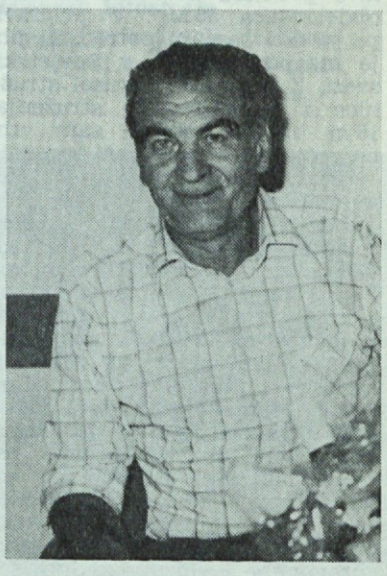

15. septembra je odšel v pokoj tudi Anton GOSTIŠA, ključavničar v orodjarni, TOZD Obdelava. Pri nas je bil polnih 26 let — od 21. avgusta 1951

NOVI STROJI — BOLJŠA TEHNOLOGIJA

Zadnjih nekaj let premalo govorimo in pišemo o tem, kako poteka intenzivna modernizacija naših osnovnih sredstev. Mnogi člani delavskih svetov posameznih tozdov se s tem sicer dnevno srečujejo v razpravah in odločajo o nakupih novih osnovnih sredstev ter o odpisu starih izrabljenih strojev, mnogi pa se seznanimo z novostmi včasih malo pozno, oziroma šele takrat, ko začnejo monterji sestavljati ali postavljati nov stroj ali napravo.

Da bi ob našem 30-letnem jubileju bolje spoznali, kako poteka naša intenzivna obnova strojnega parka in kako vpeljujemo novo moderno tehnologijo, bomo v nadaljevanjih objavljali vse zanimivosti s tega področja.

O tem nam bo pisal vodja investicijskega oddelka tovariš Anton Levstek, ing.

Več kot 10 let je preteklo, da smo zaključili večja investicijska vlaganja, ki so bila predvidena že leta 1960 iz naslova »Rekonstrukcija in povečanje proizvodnje dieselskih motorjev«. Leta 1972 je sledila nova investicija, njen glavni namen je bila obnova strojnega parka. V avgustu 1972 smo podpisali z izvozno-uvoznim podjetjem WMW iz Berlina — NDR pogodbo za dobavo 30 obdelovalnih strojev. Izbira strojev je bila zelo pestra, saj so bila zajeta vsa področja mehanske obdelave:

2 polavtomatski stružnici,
4 avtomatske revolverske stružnice,
8 vrtalnih strojev,
3 brusilni stroji,
3 stroji za izdelavo zobatih koles,
5 orodjarskih ostrilnih strojev,
2 stroja s področja izdelave navojev,
2 rezkalna stroja, od katerih je večji vodoravno vrtalno-rezkalni stroj z vretenom premera 160 mm.

Žal pa nam zadnji, trideseti stroj, imenovan stroj za honanje, ni bil dobavljen, ker je omenjeno podjetje prenehalo proizvajati tovrstne stroje.

Že naslednje leto smo na jesenskem zagrebškem velesejmu podpisali večjo pogodbo, in sicer s tvrdko STANKOIMPORT iz Moskve. Po tej pogodbi smo dobili šest obdelovalnih strojev in kot sedmega zračno kladivo za našo kovačnico. Vse pogostejši stiki s Sovjetsko zvezo, ki nastopa kot pomemben naročnik naših izdelkov, in sicer s področja hidravličnih strojev, velikih tekalnih žerjavov pa tudi velikih reduktorjev in polarnih žerjavov, so narekovali še nadaljnji dve pogodbi, po katerih smo v zadnjem času prejeli:

2 vertikalni stružnici (karusel in
1 portalni rezkalni stroj večjih dimenzij.

Sklenjena pa je že nadaljnja pogodba za dobavo vertikalne stružnice z zmogljivostjo obdelave premera 4000 mm in teže obdelovanca 50 Mp. V pripravi pa je nov seznam potreb, ki jih je mogoče naročiti v Sovjetski zvezi. Z nakupom karusel stružnice z zmogljivostjo struženja 16 m bi bil dosežen sam vrh največjega stroja v naši tovarni.

Prav te dni se končujejo montažna dela za precizni koordinatni vrtalni stroj, izdelek tovarne KOVOSVIT iz ČSSR, ki vzbuja pri delavcih izredno veliko zanimanje. Ne samo zato, ker je na njem možno delati z natančnostjo 1/1000 mm (mikron), tudi sicer je stroj z estetsko obliko in kromiranimi podesti ter ročicami tako skrbno izdelan, da je vreden take pozornosti. Morda bo kdo rekel, čemu taka natančnost, ko pa so pogoji dela v naši obdelavi zaradi tolikih vrat, skozi katera piha in so temperaturne spremembe velike, izredno težavni. Stroj smo prvotno nameravali dati v poseben prostor k SIP, pa je bil prostor premajhen. Zgradili bomo posebno kabino, da ga zaščitimo pred spremembo toplote ter da zapremo dostop prahu.

Še letos pričakujemo iz Češkoslovaške dva velika radialna vrtalna stroja, v bližnji prihodnosti pa še prenosni vrtalni stroj, ki ga montaža nujno potrebuje pri izdelavi polarnih žerjavov za Sovjetsko zvezo.

Ker v zadnjih letih govorimo o gospodarski krizi oziroma recesiji in čedalje težjem uveljavljanju naših izdelkov na tržišču, so vsi sedaj navedeni nakupi novih strojev vezani na protidobave. Tako prihajajo stroji iz ČSSR preko podjetja Slovenijales, ki s svojim izvozom pohištva odpira možnost nakupa strojne opreme na kredit z ugodnimi plačilnimi pogoji. To velja tudi za druge nakupe iz tujine, seveda pa je znatno težje pri nakupih na tako imenovanem konvertibilnem področju, kamor je izvoz jugoslovanskih izdelkov znatno manjši.

Razumljivo je, da obdelovalne stroje kupujemo tudi na jugoslovanskem trgu. Naši stalni partnerji, ki nam dobavljajo svoje izdelke, so:

PRVOMAJSKA iz Zagreba s podružnico v Raši za stružnice in rezkalne stroje,

LIVNICA TEMPERA iz Kikinde za brusilne stroje, ki jih izdelujejo po licenci znane zahodnonemške tovarne FORTUNA,

IVO LOLA RIBAR iz Železnika za vodoravne vrtalno-rezkalne stroje.

A. LEVSTEK, ing.

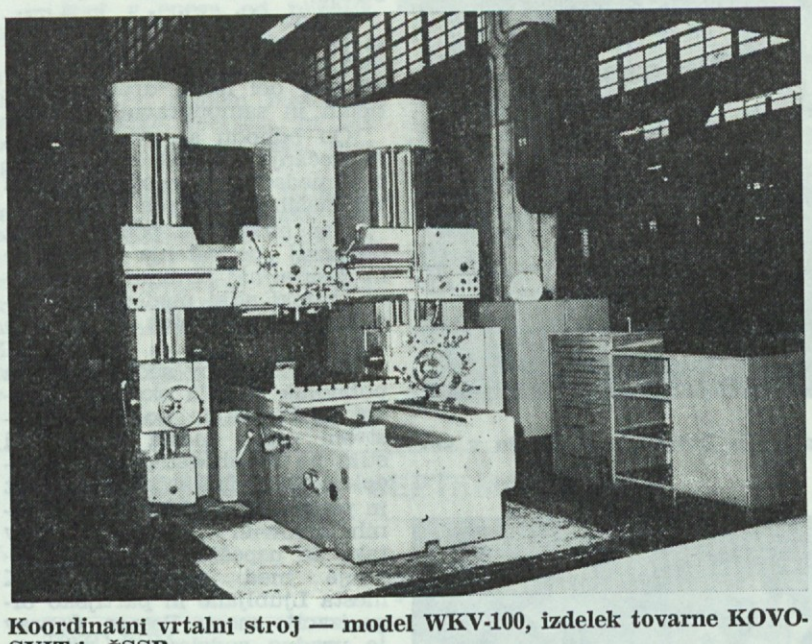

Koordinatni vrtalni stroj — model WKV-100, izdelek tovarne KOVOSVIT iz ČSSR

2. EMO V HANNOVRU OD 20.—29. 9. 1977

Litostroj na razstavi

2. EMO je evropska razstava z mednarodno udeležbo opreme za obdelavo kovin (obdelovalnih strojev, orodij, mehanizacije in avtomatizacije ter sestavnih delov). 1563 razstavljavcev iz 29 držav je razstavilo približno 5000 eksponatov.

Na razstavi 2. EMO je bila prikazana kooperacija z dosežki na področju gradnje orodnih strojev in opreme evropskih držav z močno prisotnostjo Japoncev, ZDA in socialistične gospodarske skupnosti (SEV). Od teh sta največ razstavljali Demokratična republika Nemčija in Sovjetska Zveza. Največ razstavljalcev je bilo seveda iz Zvezne republike Nemčije, gostiteljice razstave.

Jugoslavijo so zastopali: Prvomajska, Kikinda, Lola Ribar in Trebinje z veje odrezalnih strojev in orodij, z veje preoblikovalnih strojev pa Litostroj. Litostrojski razstavni prostor je bil lepo urejen, a žal mnogo skromnejši od razstavnega prostora 1. EMO v Parizu.

Za Litostrojeve izdelke so se zanimali predvsem kupci iz Zvezne republike Nemčije, ki že imajo naše stroje v pogonu. Vsekakor je to priznanje, po drugi strani pa naše neurejene prodajne cene (mnogo previsoke) onemogočajo kakršnokoli konkurenco proizvajalcem tovrstne opreme iz Zahodne Evrope, še manj pa iz socialističnih držav (SEV).

Razstava je prikazala doseženi razvoj, konkurenco in težnje na področju proizvodnje in kooperacije za obdelavo kovin z odrezavanjem in preoblikovanjem. Veliki dosežki so vidni na področju fleksibilne avtomatizacije s proizvodnimi centri, transferskimi linijami in integralnimi proizvodnimi sistemi. Vse to veča produktivnost in zmanjšuje direktno streženje v individualni ter maloserijski proizvodnji.

Za velikoserijsko proizvodnjo poteka razvoj opreme v namenski prilagoditvi, popolni avtomatizaciji in pravem tekmovanju v hitrosti delovanja naprav.

Veliko je doseženo na področju specializacije proizvodnje sestavnih delov, npr.: gredi, navojnih vreten, zobnikov, sklopk, prenosnikov, hidravličnih in električnih komponent. Elektronika z brezkontaktnim vključevanjem, tiskanim vezjem ter numeričnim upravljanjem (NC) pa je nujna ze na odrezalnih kakor tudi preoblikovalnih strojih in mehanizaciji.

Strežni roboti postajajo del opreme proizvodnih procesov. Mini računalniki vgrajeni direktno na obdelovalne stroje, omogočajo najvišjo stopnjo proizvodnega procesa.

Veliko je že doseženega za zboljšanje okolja, npr.: z uporabo varnostnih naprav dušilcev ropota, designa na proizvodni opremi itd.

Če je gradbeništvo kazalo investicijske rasti dežele, bo proizvodnja obdelovalnih strojev merilo industrijske razvitosti.

Vzrok za relativno slabo razvito proizvodnjo obdelovalne opreme v Jugoslaviji je prav gotovo v prevelikem nakupovanju licenc, ki so pogojevale uvoz opreme in tako onemogočale razvoj domače industrije obdelovalnih strojev in orodij. Prednost strojne industrije, ki je načrtovana v dolgoročnem razvojnem načrtu, bo zagotovo popravila stanje in nas uvrstila med industrijsko razvite in tehnološko manj odvisne države.

Največ lahko pripomorejo k temu sami uporabniki opreme, če bodo zmanjšali zanimanje za uvoz in povečali nakup pri domačih proizvajalcih. Danes pokriva domača industrija obdelovalne opreme komaj 10—20 %, vse ostalo pa uporabniki in posredniki izsilijo z uvozom.

Delovna organizacija Litostroj se je že odločila za velik korak v razvoju in proizvodnji preoblikovalne opreme in bo v ta namen razširila proizvodne zmogljivosti.

Doseči moramo tako proizvodnost in delitev dela v okviru ZPS, ki bo zadostila domačim potrebam in bo še konkurenčna na svetovnem trgu.

Peter Vogrič, dipl ing.

vesti iz obratov

TOZD PUM

V letošnjem letu smo dobili že tretje večje naročilo ulitkov za ladijske dele za Brodogradilište Split. Kot vsa tovrstna naročila je tudi to za naročnika izredno nujno, tako da moramo ulitke za prvo ladjo dobaviti že v začetku decembra. Ker je naročilo za nas zelo zanimivo, saj obsega kar osem ladij, ki jih naša Ladjedelnica izdeluje za afriško državo Nigerijo, smo se dela lotili zelo intenzivno. Posebno pohvalo zaslužijo posamezni tehnologi, ki so izdelali vse tehnološke postopke v izredno kratkem času, prav tako pa moramo pohvaliti takojšnjo pripravljenost celotnega kolektiva modelne mizarne, saj so bili modeli narejeni celo prej, kot je bilo dogovorjeno.

To bi bilo vredno posnemanja tudi pri drugih naročilih, saj bi s tem občutno zmanjšali zakasnitve.

V septembru je bilo izdelanih več modelov za HE TIKVEŠ in HE HEMREM DAM. V livarni sive litine uspešno nadaljujemo z izdelavo ulitkov — ohišij reduktorjev za Sovjetsko zvezo, prav tako izdelujemo tudi več ohišij ekscentričnih stiskalnic za Jelšingrad, posebno še hitimo z delom 20 ulitkov, ki jih je naročil zahodnonemški naročnik.

Specialna litina je zelo iskana na našem tržišču, zato je potrebno, da še z večjo skrbjo skušamo povečati količino proizvodnje, vsekakor pa tudi visoko raven kvalitete. Zaradi tega ne bi smelo priti do ozkih grl pri proizvodnji oblikovalnih strojev, talilnih peči, žarilnih peči itd.

V septembru smo prejeli večjo količino naročil ulitkov za cementarno Podsused in cementarno Lukovac.

V livarni jeklene litine nadaljujemo z izdelavo ulitkov za reduktorje za Sovjetsko zvezo. Ulit je bil tudi prvi gonilnik za HE Tikveš, za HE Senj pa morajo biti gotovi do konca oktobra. V čistilnici končujemo ulitke za Minel iz Beograda in Brodogradilište Split (I. in II. naročilo).

TOZD PZO

V septembru so bili izdelani skoraj vsi zvarjenci za I. polarni žerjav za Sovjetsko zvezo, kar predstavlja izreden uspeh. Poleg tega so bili izdelani tudi vsi zvarjenci za drugo turbino HE Srednja Drava II in prva turbina za HE Zakučac. Kljub veliki zasedbi z delom pri končni fazi izdelave zvarjencev, je čutiti pomanjkanje dela v začetnih fazah. Pojav, ki je nastal in ima za posledico pomanjkanje naročil, še bolj veča kasnitev dokumentacije in nepravočasne oziroma nekompletirane dobave pločevine. Potrebno je, da vsi prizadeti takoj omogočijo izdelavo zvarjencev za HE HEMREM DAM in II. polarni žerjav za Sovjetsko zvezo. Manjka nam tudi dokumentacija za zvarjence viličarske proizvodnje, ki je predvidena za finalizacijo v prihodnjem letu.

V kovačnici nadaljujemo s kovanjem vilic za 7-tonski in 12-tonske viličarje. Hitimo tudi kaliti vilice, ki so predvidene za montažo viličarjev letošnje proizvodnje.

DELOVNI REKORD

Na razširjenem sestanku koordinacije predstavnikov vodstva naše delovne organizacije je bila izrečena javna pohvala novoustanovljeni TOZD Pločevinarna in tovarišu Ivu Sabolu ter njegovim sodelavcem, javno pohvalo pa je izrekel tudi delavski svet TOZD PI, na redni seji 12. oktobra.

Vsi vemo, da je bila skoraj do nedavnega prav pločevinarna naše »ozko grlo«, sedaj pa je temu tozdu uspelo opraviti delo pri izdelavi dvigala za Sovjetsko zvezo, ki je bilo planirano za izvršitev v šestih mesecih, v pičlih treh mesecih. To pa je vsekakor uspeh, ki mu velja posebna pozornost. Zato smo se obrnili na tovariša Sabola in ga povprašali nekaj o tem.

»Naloga, ki je bila postavljena meni in sodelavcem, prav gotovo ni bila lahka. Moje izhodišče pri delu je in bo predvsem skrb za organizirano in varno delo, za izboljšanje delovnih pogojev delavcev, uvajanje sodobne tehnologije v proizvodnem procesu, spreminjanje zavesti delavcev, medsebojno spoštovanje in prijetno počutje v okolju, kjer ustvarjamo. Tega ni mogoče ustvariti čez noč, to je proces, ki mora biti prisoten v vseh delih DO. V zadnjih mesecih smo vlagali največje napore v izdelavo zvarjencev za HE Srednja Drava, HE Mangapapa, HE Zakučac, hiteli smo tudi z nosilci za polarni žerjav za JE Krško in za Sovjetsko zvezo ter ostalimi manjšimi in nujnejšimi zvarjenci.

Ti doseženi rezultati so plod organiziranega pristopa k reševanju problemov, ki ga bomo dograjevali z industrijskim načinom proizvodnje, s funkcionalno usposobljenostjo delavcev in s pridobivanjem ustreznih strokovnih kadrov za tovrstno proizvodnjo, pri čemer moramo vso pozornost posvetiti ekonomiki gospodarjenja.

Problemi, ki nastopajo v našem proizvodnem procesu, niso specifični samo za naš tozd, temveč imajo globlje korenine, ki jih bomo morali razreševati medebojno, predvsem pa na tistih področjih, kjer so najbolj pereči.

Mnenja sem, da so dogovori, ki potekajo na vseh področjih, tako političnem kot samoupravnem, koristni ter da opozarjajo vodstvo na usmeritev naših skupnih nalog in obvez v TOZD PZO. Samo s skupnimi dogovori in s spoštovanjem le-teh smo lahko dosegali take rezultate in jih bomo lahko v prihodnje še izboljševali, vendar pa moramo zanje ustvariti pogoje. To pa se bo seveda odražalo tudi pri dvigu osebnega standarda vseh zaposlenih v temeljni organizaciji.«